

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 71 | 2017 | št. 3-4 (156) | str. 303-556

Izidor Janžekovič, *Mного hrupa za nič* (2. del): Staroslovansko svetišče ali srednjeveški stolp na ptujskem gradu • Peter Štih, *Gradež kot Aquileia nova in Split kot Salona nova? Lokalno zgodovino pisje in oblikovanje krajevne identitete* • Maja Lukanc, *Ana Celjska* (2. del) • Anton Snoj, »Maščevano bo tudi naše Kosovo!« Govori na osnovnošolskih patriotskih slovesnostih v kraljevi Jugoslaviji • Ivan Smiljanić, *Spomenik Ulriku II. Celjskemu v Beogradu in njegova usoda* • Sašo Cmrečnjak, *Slovenska sprava: kritika v kontekstu razprave med komunitarizmom in liberalizmom* • Pantelis Charalampakis, *Once again on St. Ioannikios the Great and the Slavs of Bithynia*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 71 | 2017 | št. 3–4 (156) | str. 303–556

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Tina Bahovec (SI), dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI), dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR), dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI), dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 20. oktobra 2017.

Prevodi: Saša Mlacović (angleščina)

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200, e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2017: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €, za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €. Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 € in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBASI2X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS

Prelom in tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, november 2017

Naklada: 780 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIHPLUS), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International editorial Board: Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Charge), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on October 20th 2017.

Translated by: Saša Mlacović (English)

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2017): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBASI2X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, November 2017

Print Run: 780 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIHPLUS), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

KAZALO – CONTENTS

Razprave – Studies

- Izidor **Janžekovič**, Mnogo hrupa za nič (2. del): Staroslovansko svetišče ali srednjeveški stolp na ptujskem gradu310–348
Much Ado About Nothing (2nd part): Slavic Sanctuary or Medieval Tower at Ptuj Castle
- Peter **Štih**, Gradež kot *Aquileia nova* in Split kot *Salona nova*?
Lokalno zgodovinopisje in oblikovanje krajevnih identitet350–381
Grado as *Aquileia Nova* and Split as *Salona Nova*?
Local Historiography and the Formation of Local Identity
- Maja **Lukanc**, Ana Celjska (2. del)382–427
Anna of Celje (Part II)
- Anton **Snoj**, »Maščevano bo tudi naše Kosovo!« Govori na osnovnošolskih patriotskih slovesnostih v kraljevi Jugoslaviji428–448
“Our Kosovo Shall Be Avenged as Well!” Speeches Held in Primary Schools at Patriotic Ceremonies in the Yugoslav Kingdom
- Ivan **Smiljanić**, Spomenik Ulriku II. Celjskemu v Beogradu in njegova usoda450–472
Monument to Ulrich II of Celje in Belgrade and Its Fate
- Sašo **Cmrečnjak**, Slovenska sprava: kritika v kontekstu razprave med komunitarizmom in liberalizmom474–510
Slovene Reconciliation: Critique in the Context of Discussion between Communitarianism and Liberalism
- Pantelis **Charalampakis**, Once again on St. Ioannikios the Great and the Slavs of Bithynia512–525
Ponovno o sv. Joanikiju Velikemu in Slovanih v Bitiniji

Kongresi in simpoziji - Congresses, Symposia

Znanstvena delavnica »Zahnheilkunde und Zahnärteschaft im Nationalsozialismus«. Aachen, 8. – 9. junij 2017 (Klemen Kocjančič)	528–530
---	---------

Ocene in poročila - Review and Reports

Herwig Wolfram, Tassilo III. Höchster Fürst und niedrigster Mönch (Peter Štih)	532–533
Miha Kosi, Matjaž Bizjak, Miha Seručnik, Jurij Šilc, Historična topografija Kranjske (do leta 1500) (Jernej Kotar)	534–537
Esad Kurtović, Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne I/2. Izpisi iz zaduženja Državnog arhiva u Dubrovniku 1365–1521 (Ignacij Voje)	538–539
Oto Luthar, Marjeta Šašel Kos, Nada Grošelj, Gregor Pobežin: Zgodovina historične misli (Mateja Ratej)	540–541
Adam Zamoyski: Phantome des Terrors. Die Angst vor der Revolution und die Unterdrückung der Freiheit (Jože Maček)	542–545
Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti LIV/1 (Jože Maček)	546–547

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	548–551
Instructions for Authors	
Letno kazalo Zgodovinskega časopisa 71, 2017	553–555
Annual Content of Zgodovinski časopis – Historical Review 71, 2017	

Razprave

Maja Lukanc

Ana Celjska (2. del)

LUKANC Maja, univ. dipl. zgodovinarica, mlada raziskovalka, Inštitut za novejšo zgodovino, SI-1000 Ljubljana, Kongresni trg 1, maja.lukanc@inz.si

Ana Celjska (2. del)

Zgodovinski časopis, Ljubljana 71/2017 (156), št. 3-4, str. 382–427, cit. 168

1.01 izvirni znanstveni članek: jezik Sn. (En., Sn., En.)

Ana Celjska (* ok. 1380–1388; † 1416) se je v zgodovino vpisala s poroko s poljskim kraljem in litovskim velikim knezom Vladislavom II. Jagielom (* ok. 1352–1362; † 1434) in tako postala prva kraljica iz rodbine grofov Celjskih. Drugi del razprave spremlja Anino vladavino od rojstva njene edinke vse do prezgodnje smrti; opozarja na srečanje obeh celjskih kraljic Ane in Barbare leta 1412 ter obravnava Anino vlogo v javnem življenju poljskega kraljestva – čeprav se ta zdi majhna, se je ohranilo nekaj sledi njenega političnega udejstvovanja, s katerim si je prislužila nenaklonjenost nemškega viteškega reda.

Ključne besede: Ana Celjska, Vladislav II. Jagielo, bitka pri Grünwaldu, korespondenca, prehrana

LUKANC Maja, BA in History, Young Researcher, Institute of Contemporary History, SI-1000 Ljubljana, Kongresni trg 1, maja.lukanc@inz.si

Anna of Celje (Part II)

Zgodovinski časopis (Historical Review), Ljubljana 71/2017 (156), No. 3-4, pp. 382–427, 168 notes

Language Sn. (En., Sn., En.)

Anna of Celje (b. around 1380-1388, d. 1416) went down in history with her marriage to King of Poland and Grand Duke of Lithuania Władysław II Jagiełło (b. around 1352-1362, d. 1434), thus becoming the first queen from the House of Celje. The second part of the treatise follows Anna's rule from the birth of her only child to her untimely death; it draws attention to the meeting of the two queens from Celje, Anna and Barbara, in 1412, and discusses Anna's role in the public life of the Kingdom of Poland – even though it appears to be a minor one, traces of her political activity, which caused her to fall into disfavour of the Teutonic Order, have been preserved.

Key words: Anna of Celje, Władysław II Jagiełło, the Battle of Grunwald, correspondence, food

Obtožba prešuštva

Poglavitna naloga kraljic je bila ohranjanje kontinuitete dinastije in odsotnost naslednika je predstavljala velik politični problem. To je za kraljico pomenilo neizmeren pritisk, splošna pričakovanja je bilo težko izpolniti, predvsem ker so bila srečanja s kraljem precej redka. Kraljica Jadwiga je rodila hčer šele po trinajstih letih zakona, medtem ko je bilo Ani treba čakati nekoliko manj, saj je v jeseni 1407 postalo jasno, da pričakuje otroka. Długosz poroča, da je Jagielo prav v tem času svojo soprogo iz ljubosumja obtožil prešuštva.

Kralj je 12. oktobra 1407 nečistovanja z Ano obdolžil kar dva viteza, Jakoba iz Koblanya in Nicholasa Chrzalowskega. Prvega je dal zapreti na grad v Lvovu, kjer je ostal tri leta, drugi pa je odšel v prostovoljno izgnanstvo. Ana je postala predmet govoric zaradi naključnega dogodka, ki se je zgodil nekaj dni pred tem – na Wawelu so se brez posebnega razloga zrušile kraljičine sobane, kar je najverjetneje pripeljalo do sklepa, da so se zidovi podrli zaradi (pre)strastnih aktivnosti v kraljičini postelji. Pobudnik obtožb naj bi bil med drugimi tudi kraljičin komornik Klemens iz Moskorzowa, kastelan Wiślice in starosta Krakova, a po mnenju mnogih je bila Ana obdolžena po krivem.¹

Na zborovanju v Niepołomicah so se zbrani velikaši postavili v bran kraljici in Jagielo je bil obtožen lahkomiselnosti, s katero je onečastil svojo ženo. Nadškof Gniezna, ki je govoril v kraljevem imenu, je Ano oprostil, kraljičini tožniki pa so morali »po božji volji plačati težko kazen«.² Glavni pobudnik govoric, Klemens iz Moskorzowa, je bil obtožen klevetanja in je moral na zahtevo Ane pred kraljem javno umakniti svoje obtožbe.³ Długosz dodaja, da je bil nečistovanja z Ano obtožen tudi Andrej Tęczyński, saj naj bi ga s kraljico zasačili ob pozni uri

¹ »Duodecima Octobris Vladislaus Polonie rex zelotipie spiritu actus, quem in pectore eius duo consiliarii fedi assentatores secreto accenderant ... quasi stupri cum Anna regina habiti ... Anna Polonie regina vulgati infamie, quam stube reginalis in castro Cracoviensi nullo impetu ruinate casus paucis ante diebus accidens portanderat, parum sensate et multorum opinione innocenter addicta est, quoniam et Vladislaus Polonie rex de levitate, quam in infamada consorte sua egerat ... Nicolai Curowski Gnesnensis archiepiscopi declaravit immunem et anno insequenti accusatores regine gravi ulcione divinitus immensa mulctati.« Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 17–18.

² Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 18.

³ »Clemens de Moskorzow castelanus ... insimulacionis huiusmodiprimarius auctor iure, quod regina Anna contra illum intuarari obtinuerat, de falsa infamacione convictus probrum regine a se vulgatum et auribus Wladislai regis infusum recovare coactus est.« Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 18.

v odmaknjeni sobani, vendar je bila obtožba proti njemu »*milejša in manj javna*« kot pri drugih dveh vitezi.⁴

Długoszovo zgodbo potrjujeta dve nedatirani pismi, ki ju je kraljica napisala neznanima naslovnikom, v katerih poroča o omenjenih spletkah in zagovarja svojo nedolžnost. V literaturi se pojavljajo trditve, da sta bili obe pismi namenjeni isti osebi, ki je bila Ani blizu (obe se začenjata z »*magnifice princeps, illustris domine et frater noster carissime*«). Kuczyński meni, da bi lahko šlo za velikega litovskega kneza Vytautasa ali mazovskega vojvodo Aleksandra,⁵ vendar je bil slednji rojen šele okoli leta 1400, zato se zdi malo verjetno, da bi ga Ana izbrala za svojega zaupnika.

Vsebini obeh pisem sta si zelo podobni. Ana prosi naslovnika, da z jasno glavo razmisli o obtožbah zoper njo in ji v pismu ali preko zaupanja vrednega glasnika navede razloge za svoje neodobravanje ter nejevero v njeno iskrenost. Piše, da ga nikoli ni hotela vznejevoljiti in izdati njegovega zaupanja. Izreka svojo nedolžnost in pravi, da je brez njegove naklonjenosti izgubljena, saj njen mož, kralj, visoko ceni njegovo mnenje.⁶ Glede na ponavljajočo se vsebino obeh pisem je težko verjeti, da bi bili obe namenjeni istemu posamezniku – Ana se je najverjetneje obrnila na dve različni osebi. Prav tako se zdi malo verjetno, da sta bili pismi namenjeni kraljičinima zaupnikoma, saj gre v besedilu predvsem za samoobrambo ter prošnjo za pojasnilo in podporo. Kljub vsemu je bil naslovnik Ani verjetno dovolj blizu in je hkrati imel dovolj velik vpliv na Jagiela, da si je kraljica lahko od njega obetala posredovanje v svojo korist.

Zastavlja se vprašanje, zakaj je bila Ana (po nedolžnem) obdolžena prešuštva. Vzroki za obtožbe bi lahko bili različni. Po petih letih zakona je njena nosečnost zagotovo razburkala številne duhove, dolga obdobja, ki jih je kraljevi par preživel vsak zase, pa so predstavljala še dodaten razlog, da so se pojavili dvomi o Anini zvestobi. Obstaja tudi možnost, da so bili v obtožbe vpleteni politični motivi. Dejstvo, da je kraljica kljub vsemu plodna in da bo Jagielo vendarle dobil naslednika, je zagotovo zmotilo njegove nasprotnike (predvsem nemški viteški red), ne gre pa zanemariti niti precej tesnih povezav obeh obtoženih vitezov z luksemburškim dvorom, ki bi lahko bil vir navdiha za omenjene spletke.⁷ Ugled celjske hiše se je v tem času močno povečal; leta 1405 je nazadnje prišlo do poroke najmlajše Hermanove hčere Barbare s Sigismundom Luksemburškim, leto kasneje pa je Herman postal še dalmatinski, hrvaški in slavonski ban. Del poljskega plemstva je bil izrazito nenaklonjen ogrskemu kralju in pojavljajo se ugibanja, da so Ano želeli očrniti tako pred Jagielom kot v očeh javnosti iz strahu, da bo Sigismund preko Barbare in Ane vplival na poljskega kralja.⁸ Kljub vsemu se zdi, da govorice niso

⁴ »*Sed nec Andreas Thanczinski ... quippe et ipse in tempore et loco secreto in castro Cracoviensi deprehensus de commercio Anne regine modestius tamen et minus vulgacius quam duo reliqui insimulabatur.*« Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 18.

⁵ Kuczyński, *Król Jagiello*, str. 78.

⁶ Elementa II, nr. 40, 41.

⁷ Maleczyńska, *Spoleczeństwo polskie*, str. 52, 69.

⁸ Duczmal, *Jogailaičiai*, str. 363.

bile naperjene neposredno proti Ani kot kraljici, ampak so želele vzbuditi predvsem dvom o Jagielovem očetovstvu.

Za konec je treba poudariti, da so podobne obtožbe o prešuštvu doletele še dve Jagielovi ženi – Jadvigo in Sofijo (zakon z Elizabeto je verjetno trajal premalo časa, da bi do takšnih sumničenj prišlo). Zdi se, da je Jagielo zaradi velikih starostnih razlik v zakonu in svojih dolgih odsotnosti zlahka verjel, da ga njegove soproge varajo.⁹

Na tej točki se ponuja zanimiva povezava z Barbaro Celjsko, ki je bila približno desetletje kasneje prav tako obtožena zakonske nezvestobe. Mož Sigismund jo je v tistem času za pol leta izgnal v Várad (rom. Oradea), vendar sodobna stroka zavrača govorice, da naj bi bila konfinacija posledica Barbarinega prešuštva.¹⁰ Kakšna kazen je doletela Ano za njen domnevni greh, ni znano; če sploh kakšna glede na nejevero in podporo javnosti, ki ju je bila deležna.

Rojstvo hčere

Po razrešenem škandalu se je Ana še zadnjič pred rojstvom hčere podala na pot; v februarju 1408 je skupaj s kraljem praznovala pust v Jedlni, nato pa se je najverjetneje vrnila v Krakov in do poroda ni več zapuščala prestolnice.¹¹

Kronike poročajo, da je kraljica rodila hčer na *die Palmarum*. Długosz in Torunjski anali dogodek umeščajo v leto 1408,¹² medtem ko Svetokriški anali navajajo leto 1409.¹³ V krakovski računski knjigi se leta 1408 omenjajo številni izdatki, povezani z rojstvom kraljične in slovesnostmi, ki so sledile, kar potrjuje, da se je Anina hči rodila na cvetno nedeljo, 8. aprila 1408.¹⁴ Novorojenka je dobila ime Jadviga¹⁵ po prvi Jagielovi ženi – avtoriteta umrle monarhinje je bila tako velika, da so bile v prihodnjih rodovih jagielonske dinastije najstarejše hčere vedno imenovane po njej.

⁹ Jagielo je bil od svoje prve žene Jadvige starejši okoli dvajset let, od Ane okoli trideset let, od svoje tretje žene Elizabete Granowske okoli dvajset in od četrte žene Sofije Holszańske okoli petdeset let.

¹⁰ Fugger Germańnik, *Barbara Celjska*, str. 14.

¹¹ V krakovski računski knjigi je 4. februarja 1408 zabeleženo plačilo pol grivne za odpravo kraljičnih konjev proti Jedlni, 10. marca pa je služabnik dobil plačanih 18 grošev za spremstvo Ane do iste destinacije – verjetno gre za pot, ki sta jo opravila mesec prej. V računski knjigi Kazimierza je 24. februarja 1408 zapisan izdatek 19 skojcev za prevoz kraljice do naslednje postaje – do katere, lahko le sklepamo, gotovo pa je, da je bil kralj v Jedlni štiri dni kasneje, 28. februarja. Iz zapisanega lahko sklepamo, da je bila v tem času v Jedlni najverjetneje tudi kraljica. NKMK, str. 282; PodwKaz, str. 389; Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 49; Rutkowska, *Itineraria*, str. 67–68.

¹² »*Die solis dominica ramispalmarum [1408] Anna Polonie regina filiam ex Wladislawo Polonie rege conceptam effudit.*« Długosz, *Annales: Liber X/XI*, 23; »*Eodem anno [1408] in die palmarum domina Anna regina Polonie peperit filiam nomine Annam.*« Annalista Thorunensis, str. 290.

¹³ »*Item anno 1409 Wladislaus rex Polonie prolem femineam natam ex Anna predicta percepit, cui nomen Hedwigis erat impositum; nata ipso die Palmarum.*« RŚwiet, str. 83.

¹⁴ NKMK, str. 279–282.

¹⁵ Torunjski anali napačno zabeležijo, da je novorojenki ime *Anna*, namesto Jadviga. Ime je pravilno zapisano tako v Svetokriških analih kot pri Długoszu.

Hkrati so z izbiro imena želeli poudariti kontinuiteto in pravico do prestola, saj je bila pokojna Jadviga kronana kot *rex Poloniae* in tudi novorojena princesa je bila v primeru odsotnosti moškega potomca predvidena kot naslednica svojega očeta.

Rojstvo kraljevega otroka je bil težko pričakovan dogodek, o čemer pričajo štiri ohranjena pisma, ki naj bi jih Jagielo napisal v povezavi z veselim dogodkom. Žal je vsako izmed njih nekoliko sporno; bodisi jim ne moremo pripisati pristnosti bodisi z gotovostjo trditi, da so bila namenjena prav Ani.

Le eno izmed pisem je datirano – nastalo je v Medyki v Rdeči Ruteniji 24. oktobra 1408, pol leta po rojstvu Jadvige. Pismo je naslovljeno »od kralja kraljici« (Ana in Jagielo nista poimensko navedena), nenavadna pa je predvsem vsebina, ki se ne sklada z datumom. Kralj namreč jasno govori o bližajočem se rojstvu otroka in kraljico spodbudi k ponovnemu sprejemu zakramentov, da jima bo Bog naklonil zdravega otroka in Ano okrepil z vso ljubeznijo.¹⁶ Skoraj neverjetno se zdi, da bi Ana takoj po rojstvu hčere ponovno zanosila in bila že v oktobru v pričakovanju novega poroda – drugi viri ne poročajo o kraljicini ponovni nosečnosti ali rojstvu drugega otroka. Zato ostaja le možnost, da je na pismu zapisan napačen datum. V prid temu govori podatek Rutkowske, da naj bi Ana v oktobru 1408 spremljala Jagiela na potovanju po Rdeči Ruteniji.¹⁷ Drugo pismo je nedatirano, a prav tako ga je kralj namenil kraljici. Je precej manj formalno od prvega in njegova vsebina razkrije, da je bilo napisano po rojstvu Jadvige. Zdi se, da se je kraljev odnos do Ane po porodu spremenil, saj njegove besede v tem pismu izražajo naklonjenost in omogočajo enega redkih vpogledov v odnos med zakoncema, ki naj bi veljal za pregovorno hladnega. Iz pisma se da razbrati, da je Ana po porodu zbolela, kar je Jagiela navdalo s skrbjo. Ko je izvedel, da se je stanje kraljice izboljšalo, je zapisal:

»... moje misli so se zbistrile in moj duh je zavriskal v odrešenju našega Gospoda, iz katerega ste si, moja draga žena, povsem povrnili prejšnje moči. Gotovo me ni zadelo nič bolj bridkega in žalostnega kot vaša nemoč, ki se mi je zdela nadvse huda, vaša bolezen mi je prinesla ohromelost, ki se je skoraj ne bi dalo pozdraviti, če ne bi prišla nadvse prijetna novica o vašem zdravju. Molil sem zanj in za to, da se poveča vaša tolažba. V vaši prisotnosti sem v vsem manjši človek, po Božji volji sem si zaradi vašega zdravlja popolnoma opomogel.«

Pismo je zaključil s prošnjo, naj ga Ana kar najpogosteje obvešča o svojem zdravju in o zdravju otroka.¹⁸

¹⁶ »*Medicae, feria quarta ante festum Simonis et Iudae. Consors nostra carissima, ex quo Deus gracia sua visitavit nos et vos et viscera vestra fecundavit partusque vester desiderabilis appropinquat, petimus vos et salubriter inducimus, ut de beneficiis vobis ab alto concessis, gratos devotas Creatori refundatis confessionibus, crebris et sacramentorum suscepcione interioris hominis squalores renovantes, ut Deus misericors, prolem sine lesione inesse producat, gracciarum plenitudine vos confirmans. Datum in Medica, feria quarta proximum ante festum sanctorum Simonis et Iude apostolorum, anno Domini millesimo quadringentesimo octavo. etc.*« *Elementa* II, nr. 35.

¹⁷ Rutkowska, *Itineraria*, str. 68.

¹⁸ »*Preclara princeps, consors nostra carissima. Illa dulcis nobis per Clementem, de sanitate tam vestra quam infantuli nobis a Deo dati, luculenter exposita tota cordis amaritudine*

Kljub odsotnosti imen in dvomljivemu datumu se zdi, da sta omenjeni pismi pristni. Bolj problematični sta drugi dve pismi, ki ju je prvič objavila Klimecka v svoji knjigi *Formularz ciechanowski: z historii tworzenia języka dokumentu polskiego wieków średnich*. Obe sta del zbirke pisem kraljeve pisarne, ki je preživila v prepisu iz leta 1440, avtorica pa njihovo vsebino umešča med leti 1410 in 1415.¹⁹

Prvo pismo naj bi nastalo še v času pred Aninim porodom in v njem je kralj svojim podanikom posredoval navodila glede priprav na svečanosti, povezanimi s prihodom kraljevega potomca. V pismu govori o bližnjem praznovanju prihajajoče sreče in doda, da je njegova predraga soproga Ana desetič noseča ter pričakuje tako zaželenega otroka. Nadaljuje, da je na otrokov krst in praznovanje povabil številne prince, barone in druge prijatelje. Prebivalce in meščane podobno kot ob poroki prosi za prostovoljno pomoč pri pripravi slovesnosti tako v denarju kot v materialu.²⁰ Drugo pismo naj bi bilo napisano po rojstvu kraljevega otroka in namenjeno neznanemu knezu.²¹ Jagielo ga po poetičnem uvodu o razsežnostih svoje sreče²² obvesti, da je kraljica preteklo nedeljo povila živega fantka brez telesnih poškodb. V nadaljevanju zapiše, da bo krst potekal spomladi na dan sv. Stanislava in naslovnika prijazno povabi na slovesnost.²³

expulsa, quam nobis attulerat vestre infirmitatis turbacio, letificavit mentem nostram et exultavit spiritus noster in Deo salutari nostro, ex quo nobis vestra cara persona vires resumpsit in toto pristinae sanitatis, nichil profecto amarius nichilque tristius nobis incumbit, nisi vestri corporis debilitas, quam utique multum intensam videbamus et hec infirmitati nostre tantos langores eduxerat qui vix curari potuissent, nisi illa premissa relacio dulcissima vestre optate sanitatis et, ut consolacio inde vobis augeatur, vobis presentibus clarificandum decrevimus in toto, dante Domino, sospitatis desiderate resumpsimus plenas vires. Ideo petimus etc., quatenus pro consolacione nostra speciali, nos de sanitate vestra et infantuli vestri celebrius velitis informare etc.« Elementa II, nr. 34. Prevod: Julija Hoda.

¹⁹ Klimecka, *Formularz ciechanowski*, str. 7.

²⁰ »*Vladislaus Dei gratia Rex Polonie etc. Universis et singulis regni nostri civibus et opidanis, ad quos presentes pervenerint, gratiam et benignitatem. De proximo bono futuro nostro gaudentes tripudio, consolationem vobis nostram, quomodo vestra dudum prestolabantur suspiria, presentibus intimamus, qualiter serenissima princeps domina Anna regina, consors nostra carissima exuberans decimo fetu munire, prout vobis bene contat, desiderandam vobis prolem speratur aproinquare. Ad cuius nescende prolis baptizalia festaque solacia multos princeps et barones et ceteros amicos nostros, Deo propicio decrevimus invitare. Et quia, tam magna solaciorum tripudia magnis consueverunt habundare necessaryourum apparataribus et fulcire prudentis que mentis de huiusmodi tempora ante necessarie pocius, quam in tempore providere, idcirco universitatem vestram requirimus, omnino volentes, quatenus nobis de huiusmodi tam pecunialibus, quam necessariorum quorumcumque apparatibus exultantes provideatis, providentes coaptetis, ipsam imprompto reservare curetis. Illuc quo vobis per nos intumatum fuerit, ea celeriter transmissuri.*« Klimecka, *Formularz ciechanowski*, str. 61, 63.

²¹ Rutkowska predvideva, da gre za Hermana II. Celjskega, a ta takrat še ni bil povzdignjen v knežji položaj. Relevantnost vprašanja zbledi zaradi dejstva, da je pismo najverjetneje nepristno, česar Rutkowska ni upoštevala. Rutkowska, *Itineraria*, str. 68.

²² »*Kakor počí in se razlije steklenička, kadar jo nekdo pretrese, tako skače moje srce, da bi vaši iskrenosti oznanilo, da je polno nebeške radosti in brezmejne veselja.*« Klimecka, *Formularz ciechanowski*, str. 63.

²³ »*Illustris princeps, frater noster carissime. Quemadmodum lagenam absque respiraculo mistum quiddam erumpens dirumpit, ita cor nostrum ad promulgandum Sinceritati Vestre concessum, nobis celtitus gaudium exuberans leticia fortissime restaret. Non Dubitantes de*

Kot se da razbrati, pismi vsebujeta dva presenetljiva podatka – Anino deseto nosečnost in rojstvo moškega potomca. Najprej je treba poudariti, da Ana v zadnjem pismu ni poimensko naslovljena – Jagielo govori o »*domina regina, consors nostra carissima*«. Pismo bi torej lahko bilo namenjeno tudi Jagielovi četrti ženi Sofiji, ki mu je rodila tri sinove; Vladislava (* 1424; † 1444), Kazimirja (* 1426; † 1427) in Kazimirja Andreja (* 1427; † 1492). Po natančnejšem pregledu rojstnih in krstnih podatkov ugotovimo, da se je le Kazimir Andrej rodil na nedeljo, vendar ni bil krščen na dan sv. Stanislava (8. maja), ampak decembra, mesec dni po rojstvu. Podatki se torej ne ujemajo. V primeru, da bi Ana zares rodila sina, četudi bi kmalu po rojstvu umrl, bi o tem zagotovo poročale kronike ali vsaj računske knjige. Zato se zdi upoštevanja vredna informacija, ki jo najdemo pri natančnejšem branju Klimeckinega komentarja – od leta 1410 je v kraljevi pisarni deloval Stanisław Ciołek, ki se je med drugim literarno udeleževal in svoje stvaritve pogosto podal v obliki pisem. Zato je mogoče pritrditi Klimeckinemu zaključku, da gre pri zadnjem pismu najverjetneje le za fiktivno delo.²⁴

Podobno vprašanje se pojavi pri prvem pismu, ki ga je objavila Klimecka, kjer je Ana poimensko navedena. Devet nosečnosti (in posledično devet splavov) v petih letih zakona se sicer zdi zelo veliko, a ni nemogoče. Prvo pismo ima manj literarno vsebino in slog v primerjavi z drugim, a glede na to, da se pismi pojavita drugo ob drugem, se zdi verjetneje, da je tudi prvo fiktivno. Povsem mogoče pa je, da so avtorja pri pisanju navdahnili resnični dogodki, ki jih je nato v zapisu nekoliko potenciral.

Z gotovostjo lahko tako potrdimo le rojstvo kraljične Jadvice. Iz računskih knjig je znano, da so ob tem veselem dogodku v Krakovu zvonili zvonovi, omenja jo se izdatki za sukno in bruseljsko nit, namenjeno kraljici, zabeležena pa so tudi plačila služabnikov v povezavi s slovesnostmi.²⁵ Rojstvo otroka verjetno ni vplivalo

vobis, sin nobis abnuatis gratulantibus congratulari, et gaudentibus sinceritater congaudere. Serenissimae principi. Namque princeps domina regina, consors nostra carissima, die dominico proximio preterito Deo propicio prolem enixa est masculinam, incolumis, absque proprii corporis detimento. Cuius quidem nati nativitas nostram animam recreavit. Cum sit nobis in senectute iuventus, in labore requies, in meditatione solacium et refrigerium in calore. Et tanto iocundius nobis convenit exultare, quanto vetustas nostra oculis superstitem nobis natum et gubernatorem populo conspiciamus in presenti. Et quia ipsam prolem in festo sancti Stanislai vernalis temporis, de sacro baptismatis fonte favento domino levandam disposuimus et ad que huiusmodi solacia, multorum principum invitata confluit multitudo inter nos, queque multis beneficiis obsequiorum dudum congestat amicitia optinuit summo tempore recenti contractu firmiter innovare, idcirco eandem fraternitatem vestram studioso petimus ex affectu, quatenus veletis huiusmodi nostris interesse solaciis, ipsam prolem nostram cum ceteris tunc cnpatribus de sacro fonte baptismatis levaturi sinceriter nobis inpremissis caritate ostensurus.» Klimecka, *Formularz ciechanowski*, str. 63–64.

²⁴ Klimecka, *Formularz ciechanowski*, str. 12–13.

²⁵ »... *pulsantibus campanas tempore partus Regine IIII gr.*«; »... *Georgio Scheler XXXIII mrc. gr. Pragen. pro Sex Camchis domine Regine ad honores datis.*«; »... *pro panno X vlnuram dato Koszye noua nuncianti dnis Consulibus de nata domine Regine III mrc. XVI gr. denar. Nicolaus plathener recipit.*«; »... *item ad honores domine Regine XL mrc. denar.*«; »... *pro Stamine bruslensi dne Regine tempore purificationis post partum dato XVIII mrc. gr. I fert. Czopchen recipit, addicio per VII gr.*« NKMK, str. 279–282.

le na odnos med zakoncema, ampak je okrepilo tudi Anin položaj na poljskem dvoru. Čeprav otrok ni bil deček, je dokazala, da še vedno lahko zagotovi močno zaželenega prestolonaslednika. Kljub vsemu ne obstajajo neposredni dokazi, da bi se po rojstvu otroka povečal tudi Anin politični vpliv, kot se je približno leto kasneje zgodilo na ogrskem dvoru, ko je Barbara rodila hčer.²⁶

Po Jadviginem rojstvu je na obisk k svoji hčeri in vnukinji prišla Anina mati, vojvodinja Teška. V krakovski računski knjigi že 10. marca 1408 najdemo izdatek za sla, ki je bil poslan v Teck; verjetno je Anini materi nesel novico o bližajočem se porodu in morda tudi vabilo, naj pride v Krakov.²⁷ Ponovno sled o kneginji Teški najdemo šele leto kasneje; 5. oktobra 1409 je v krakovski računski knjigi zapisan izdatek 20 griven za nakup bruseljskega sukna, namenjenega kraljičini materi.²⁸ Długosz postavi obisk Anine matere v maj 1410, ko naj bi se pridružila kraljevemu paru v Nowem Korczynu in se po nekaj dneh vrnila domov, natovorjena z darili.²⁹ Zaradi pomanjkljivih in nasprotujočih si podatkov ni mogoče natančno določiti časa obiska, je pa povsem možno, da je Anina mati prišla pogledat svojo edino vnukinjo večkrat v razponu dveh let po njenem rojstvu, kot namigujejo omenjeni viri.

Krst Jadvice

Prav tako je nemogoče določiti natančen datum krsta kraljične Jadvice. Od kronistov o njem poroča samo Długosz, ki ga postavi na tretjo nedeljo po veliki noči, ko se je molil *Vox iocunditatis*. V zapisu je napravil napako, saj se *dominica Vocem iocunditatis* praznuje peto nedeljo po veliki noči, medtem ko se tretja nedelja po veliki noči imenuje *dominica Iubilare*.³⁰ Zastavlja se vprašanje, ali se je Długosz zmotil pri poimenovanju ali pri številu nedelj. V primeru, da se je krst zgodil na tretjo nedeljo, govorimo o 6. maju 1408, v primeru pete nedelje po veliki noči pa o 20. maju 1408, ki je najbolj splošno sprejet datum Jadviginega krsta.

Rutkowska v Aninem itinerarju kot možen dan krsta navaja tudi 8. maj 1408³¹ – dan sv. Stanislava, ki je omenjen v že obravnavanem pismu Jagiela neznanemu knezu. Čeprav pismo najverjetneje ni pristno, bi lahko v sebi skrivalo zrno resnice – krst na dan sv. Stanislava bi potekal točno mesec dni po Jadviginem rojstvu. Dodaten vir predstavlja bula papeža Gregorja XII. s 25. julija 1408, namenjena

²⁶ Katanec, *The Perquisite of a Medieval Wedding*, str. 55.

²⁷ »Sabbato ante Reminiscere: ... Item nuncio in factis dni Regis ursus dekam (s) ad Serenissimam principem dnam Hedwigem filiam Refis Kazimiri IIII gr. pro freno.« NKMK, str. 282; Sikora, *W sprawie małżeństwa*, str. 100.

²⁸ »Sabbato crastini s. Francisci: pro stamine Bruslensi dato matri domine nostre Regine ad honores, date XX mrc. gr. platener recepit.« NKMK, str. 284; Sikora zapis izdatka napačno datira s 5. novembrom 1409. Sikora, *W sprawie małżeństwa*, str. 100.

²⁹ »Ubi ad eum socrus sua et genitrix Anne Polonie regine, ducissa de Dek Annna filia Casimiri secundi Polonie regis ... venit. Que aliquot diebus apud generum commorata et donis munerata regalibus ad propria rediit.« Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 60.

³⁰ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 23, 224.

³¹ Rutkowska, *Itineraria*, str. 68.

škofoma Poznania in Krakova, ki dovoljuje, da se otroka Jagiela in Ane »v imenu papeža oblije z blagoslovljeno vodo in se stori vse, kar pri obredu krsta in v zvezi z botrstvom zahtevajo cerkvena pravila«. ³² Kljub poznemu datumu bule ni nujno, da je do krsta prišlo šele po 25. juliju 1408, papež bi jo namreč lahko izdal tudi naknadno.

Długosz poroča, da je Jadvigo krstil krakovski škof Poitr Wysz³³, kar se ujema z navodili iz papeške bule. Do zagate pride, če upoštevamo dejstvo, da je konec leta 1407 Wysz odšel v Italijo kot predstavnik kralja in poljske cerkve, da bi sodeloval pri pogovorih o premostitvi shizme. Po mnenju nekaterih strokovnjakov se je spomladi 1408 vrnil v Krakov po nadaljnja navodila in sproti krstil Jadvigo, a dodatni viri, ki bi to potrdili, so za zdaj neznani. ³⁴ Kdo so bili Jadvigini botri, ni znano, je pa Jagielo to čast ponudil velikemu mojstru nemškega viteškega reda Ulriku von Jungingenu, ki je prošnjo zavrnil, kar je razvidno iz križniške korespondence. ³⁵ Długosz poroča, da so se po krstnem obredu praznovanja nadaljevala še nekaj dni, o čemer ni dvoma glede na tradicijo in priprave, omenjene v Jagielovih pismih. ³⁶

Na tej točki se nam zastavi vprašanje, ali je bil pri krstu prisoten tudi sam kralj – v njegovem itinerarju namreč ne najdemo podatkov, kje se je zadrževal maja 1408. Po bivanju v Krakovu konec marca se je Jagielo odpravil na Velikopoljsko, kjer je bil tudi ob rojstvu hčere. Med 22. in 23. aprilom ga najdemo v Koninu, nato pa do 6. junija ni podatkov, kje se je zadrževal. Gąsiorowski meni, da luknja skoraj idealno zapolnjuje čas, ki ga je kralj potreboval za pot iz Konina do naslednje destinacije, ³⁷ medtem ko Sikora sklepa, da bi se kralj v tem času lahko vrnil v Krakov in se po 20. maju – torej po krstu, če upoštevamo Długoszevo datacijo – odpravil nazaj na Velikopoljsko. ³⁸ Itinerarja kralja Jagiela in krakovskega škofa Piotra Wysza žal ne ponudita jasnega odgovora na vprašanje, kdaj je potekal krst Jadvige in kdo jo je krstil, zato ostaja zadeva odprta za nadaljnje interpretacije.

Vojna z nemškim viteškim redom

V času, ko je poljski kraljevi par doletela sreča v zasebnem življenju, so se zopet močno poslabšali poljsko-litovsko-pruski odnosi, na kar kaže tudi Jungingenova zavrnitev botrstva. Konec leta 1408 sta se Jagielo in Vytautas dogovorila za skupno ukrepanje proti nemškemu viteškemu redu, ki je s pokristjanjenjem Litve izgubil

³² »Senis, VII kal. Augusti. [Gregorius PP XII] Alberto Pozn. et Petro Crac. episcopis: Eisdem facultas prolem ex Wladislao rege Poloniae et Anna eius uxore nomine papae de sacro fonte levandi et omnia faciendi, quae in baptismali misterio et compaternitatis glutinio faciendi sacrorum canonum sanctiones requiruntur, conceditur.« BulPol III, nr. 1196.

³³ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 23.

³⁴ *PSB XXVI*, s. v. »Poit z Radolina, zwany Wyszem.«; Kijak, *Piotr Wysz*, str. 39; Sikora, *W sprawie małżeństwa*, str. 101.

³⁵ Regesta, nr. 981, 982.

³⁶ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 23.

³⁷ Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 12–13, 49.

³⁸ Sikora, *W sprawie małżeństwa*, str. 102.

svoj prvotni *raison d'être*, kar ga ni oviralo pri nadaljnjih operacijah. Zaostril se je položaj v vedno problematični Samogitiji, na Poljskem pa je bilo jabolko spora ozemlje Dobrzyńa. Občutljivo situacijo je poslabšala še velika lakota, ki je pustošila po Litvi, in posledično je maja 1409 v Samogitiji izbruhnil ponoven upor. Potem ko so križniki zasegli pošiljko poljskega žita, namenjenega v Litvo za ublažitev lakote, je Vytautas odprto podprl Samogite.³⁹ Jagielo je Litvi izrazil podporo in posledično je veliki mojster Ulrik von Jungingen 6. avgusta 1409 Poljski napovedal vojno. Po prvih manjših spopadih je posredoval češki kralj Vencelj in oktobra je bilo podpisano premirje, ki je trajalo do 24. junija 1410. Obe strani sta pridobljeni čas izkoristili za priprave na dokončni obračun.⁴⁰

Na evropske dvore so potovala številna pisma in odposlanstva, saj si je vsaka od strani želela pridobiti čim večjo podporo. Uspešnejši so bili križniki, ki so svoje argumente podkrepili z zajetnimi vsotami zlatnikov.⁴¹ Sigismunda Luksemburškega so na tajnih pogajanjih na svojo stran pridobili s 300.000 dukati, v zameno pa bi ogrski kralj po izteku premirja napadel Poljsko z juga in po zmagoviti vojni dobil ozemlje današnje Moldavije in še nekatera druga obmejna območja.⁴²

V duhu omenjenih priprav se je odvijalo tudi dogajanje na Poljskem. Kralj Jagielo je začetek leta 1410 preživel na lovu v Ratnu in ukazal, da ves ulov nasolijo za bližajočo se vojno. Nato je odpotoval v Kozienice, kamor je prispel pred 30. januarjem. Tam se je srečal s kraljico Ano, ki je prišla iz Krakova, in skupaj sta se odpravila v Jedlnio, kamor sta najverjetneje prispela še dovolj zgodaj za praznovanje pusta. Długosz poroča, da se je kraljevemu paru v Jedlni pridružil Herman II. Celjski, ki je v imenu Sigismunda Luksemburškega vodil pogajanja s Poljsko v zadevi poljsko-pruskega spora.⁴³ Kralj je visokemu gostu v čast priredil viteške turnirje, plese in mu nasploh nudil vsega v izobilju. Nato so se vsi skupaj iz Jedlnie preko Opatówa odpravili v Sandomierz, od koder je grof odšel, obdarjen z darovi, vrednimi kralja, in močno zadovoljen, kot piše Długosz. Hermanovo zadovoljstvo je verjetno izviralo iz dejstva, da sta Jagielo in Vytautas pristala na zasebno srečanje z ogrskim kraljem Sigismundom.⁴⁴ Do načrtovanega sestanka je nazadnje prišlo

³⁹ Maurice, *The annals of Jan Długosz*, str. 368–370; Ivinskis, *Lietuvos istorija*, str. 334–335.

⁴⁰ Maurice, *The annals of Jan Długosz*, str. 370–371; Turnbull, *Tannenberg, 1410*, str. 20.

⁴¹ Vencelj je od križnikov dobil v dar 60.000 florintov in razglasil, da Samogitija zakonito pripada nemškemu viteškemu redu, medtem ko se mora Dobrzyń vrniti Poljski.

⁴² Turnbull, *Tannenberg 1410*, str. 20–21.

⁴³ »*Reginam quoque Annam ex Cracovia illuc advenientem offendens ex Kozinice pro Carnisprivio in Iedlnam divertit. Illic ad eum venit Hermanus comes Cilie frater patruelis Anne regine Wladislaum regem et sororem suam Annam reginam visitaturus.*« Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 49; Rutkowska, *Itineraria*, str. 69; Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 53.

⁴⁴ »*In cuius presencia pro honore suo et regni Wladislaus rex curia indicta procuravit fieri varia hastiludia, solacia et coreas. Tenuit autem Wladislaus Polonie rex prefatum Hermanum cilie comitem in suria sua omnibus rebus abunde provisum, et ex Iedlna in Ileszam, Oppatow et Sandomieram discedens, datis ei Sandomirie regalibus et magni ponderis muneribus remisit consolatum. Huius insuper comitis interposicione et practica cum fratre suo duce magno Lithuanie Alexandro ad tendendum personalem convencionem in Kesmark cum Sigismundo Hungarie rege fuit persuasus et inductus.*« Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 49.

aprila v Kežmaroku (mdž. Késmárk), a po predhodnem dogovoru z Jagielom se ga je udeležil le litovski veliki knez. Sigismund je na srečanju poskušal vnesti razdor v poljsko-litovsko zavezništvo, tako da je Vytautasu ponudil litovsko krono, a je naletel na gluha ušesa. Po Vytautasovi vrnitvi na Poljsko sta z Jagielom začela oblikovati dokončen načrt za napad na tevtonsko državo.⁴⁵

Potem ko so bile smernice načrtane, se je Jagielo konec aprila vrnil v Krakov, kjer se je najverjetneje zadrževala tudi Ana s hčerjo. Za kraljevega namestnika v času vojne ni določil svoje soproge, kot je to storil kralj Sigismund z Barbaro konec leta 1412,⁴⁶ ampak je za vse kraljeve zadeve pooblastil gnieznenškega nadškofa Nikolaja Kurowskega.⁴⁷ O vzrokih za njegovo imenovanje lahko le ugibamo. Ko so bile zadeve z upravljanjem države v času kraljeve odsotnosti urejene, se je Jagielo skupaj s kraljico odpravil v Nowy Korczyn, kjer sta preživela binkošti, praznik svete trojice in telovo (22. maj 1410). Długosz piše, da je kraljevi par spremljala tudi skupina mladih vitezov, ki jih je kralj izbral, da bi v času njegove odsotnosti skrbeli za Anino varnost.⁴⁸ Takrat naj bi prišlo tudi do obiska Anine matere, kneginje Teške, o katerem je bilo govora v prejšnjem poglavju.

Po daljšem postanku v Nowem Korczynu se je Jagielo še zadnjič pred vojno vrnil v Krakov in bržkone se je z njim vrnila tudi Ana.⁴⁹ Nato se je kralj odpravil proti Czerwińsku, kjer se je začela zbirati vojska, saj se je bližal konec premirja. Združene poljsko-litovske čete s številnimi tujimi oddelki in najemniki so vkorakale na teritorij nemškega viteškega reda in po večtedenskem pohodu je 15. julija 1410 med vasema Grünwald in Tannenberg prišlo do odločilnega obračuna.⁵⁰ Eno izmed največjih bitk srednjeveške Evrope je Ana najverjetneje spremljala iz Krakova in predvidevamo lahko, da je v pričakovanju vesti z bojišča večino časa v skladu z navado preživela ob molitvi. Spopad je trajal od poldneva do mraka in dan po bitki je Jagielo poslal Ani pismo o zmagi. Tovrstnih pisem je bilo narekovanih kar nekaj. Długosz poroča, da so jih poleg kraljice prejeli še gnieznenški nadškof in kraljevi namestnik Nikolaj Kurowski, plemiči, ki so skrbeli za krakovski grad, krakovska univerza ter krakovska grofija.⁵¹ Napisano je bilo vsaj še pismo za poznanskega škofa, saj je poleg tistega, namenjenega Ani, edino ohranjeno.⁵² Pojavljajo se domneve, da je bilo Jagielovo pismo kraljici odraz posebne naklonjenosti, ki se je spletla med kraljevim parom.⁵³ To je seveda možno, a ne smemo pozabiti, da je bilo odposlanih pisem precej in da so imela velik propagandni namen, saj je Jagielo v njih natančno poročal o poljsko-litovski zmagi in porazu, ki ga je prizadejal nemškemu viteškemu redu. Ob primerjavi

⁴⁵ Maurice, *The annals of Jan Długosz*, str. 378–379; Turnbull, *Tannenberg 1410*, str. 21.

⁴⁶ Fugger Germadnik, *Barbara Celjska*, str. 8.

⁴⁷ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 59.

⁴⁸ »... cum Anna regina et exiguu adolescentu met eorum militum quos pro custodia regni relinquebat numero ...« Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 59–60.

⁴⁹ Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 54; Rutkowska, *Itineraria*, str. 69.

⁵⁰ V bitki se po splošnih ocenah na poljsko-litovski strani bojevalo okoli 39.000 mož, na pruski pa 27.000. Več o bitki: Turnbull, *Tannenberg 1410*; Mečislovas, *The Battle of Grünwald*.

⁵¹ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 125.

⁵² SRP, str. 425–427.

⁵³ Fugger Germadnik, *Grofje in knezi Celjski*, str. 68; Besala, *Malżeństwa królewskie*, str. 30.

obeh ohranjenih pisem je razvidno, da Anino vsebuje določeno osebno noto in manj podatkov o sami bitki, a je kljub temu najpogostejše citirano v literaturi in vsekakor predstavlja dragoceno pričevanje z grünwaldskega bojišča.⁵⁴ Jagielo je v obeh pismih opisal zanimiv dogodek, ki se je zgodil pred bitko. Obe strani sta nekoliko oklevali z začetkom napada, zato je veliki mojster von Jungingen Jagielu in Vytautasu kot provokacijo poslal dva meča, ki naj bi jima bila v pomoč v bitki.⁵⁵ Prav ta dva meča sta postala simbol Grünwalda/Tannenberg/Žalgirisa, ki se je močno vtisnil tako v poljski in litovski kot tudi v pruski/nemški zgodovinski spomin.⁵⁶ Novica o zmagi je v poljskem kraljestvu povzročila neizmerno veselje. Długosz poroča, da je Jagielo v poslanih pismih naročil, naj opravijo zahvalne obrede, in ko je sel prinesel novico o zmagi v Krakov, je »v vseh cerkvah zadonela božja pesem, celo mesto je praznovalo in vso noč so gorele bakle. Nato se je glas o zmagi razširil še po drugih delih kraljestva, kjer so podobno in nič kaj skromno praznovali«.⁵⁷

Poljsko-litovska vojska je doživela popolno zmagoslavje na bojišču, kjer je obležal tudi veliki mojster Ulrik von Jungingen, a ji ni uspelo dokončno izkoristiti sadov svojega uspeha. Prestolnico viteškega reda Marienburg jim je uspelo doseči šele enajst dni po bitki in medtem se je križnikom posrečilo utrditi obrambo ter pridobiti pomoč zaveznikov, med drugim tudi Sigismunda Luksemburškega. Septembra se je končalo obleganje Marienburga in februarja je bil podpisan torunjski mir, ki je Poljakom zagotovil pokrajino Dobrzyń in Litovcem Samogitijo. Nemški viteški red je moral plačati ogromno odškodnino, od katere si finančno ni nikoli več opomogel.⁵⁸ Jagielo je po zmagi s spretno uporabo diplomacije uspešno okrepil položaj Poljske tako na vzhodu kot na zahodu Evrope.⁵⁹

Čeprav Ana v času vojne ni bila kraljeva namestnica, je preživela drobna sled njene diplomatske aktivnosti iz tega obdobja. Ohranila so se tri pisma, ki jih je kraljica naslovila na papeža, Sigismunda Luksemburškega in grofa Hermana II. Celjskega.⁶⁰ Ana je posredovala v zadevi krakovskega meščana Rudlona Regerja, ki je prečkal ogrsko mesto Košice z namenom, da bi izterjal svoje dolgove, a so ga tam zajeli, mu zasegli premoženje in ga zavezali k poroštvu. Incident je mogoče

⁵⁴ Davies, *God's Playground*, str. 98; Turnbull, *Tannenberg 1410*, str. 43.

⁵⁵ »Et, dum jam se mutuo aspicebamus, magister cruciferorum et mareschalcus nobis et preclaro principi domino Widoldo, fratri nostro carissimo, per suos herroldos duos gladios direxurung sic dicentes: «Noveritis, rex et Widolde, quod in hac hora vobiscum conflictum faciemus et hos glasios vobis pro subsidio dono damus. Nobis ergo locum date eligere certaminis aut upsum aut cos eligatis!»« SRP, str. 426.

⁵⁶ Na območju, kjer je potekala bitka, danes stojijo številna spominska obeležja, ki upodablajo omenjena meča. V nemški mitologiji je bil katastrofalni poraz maščevan šele v bitki pri Tannenbergu leta 1914. Davies, *God's Playground*, str. 99; Turnbull, *Tannenberg 1410*, str. 43.

⁵⁷ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 125.

⁵⁸ Stone, *The Polish-Lithuanian state*, str. 17.

⁵⁹ Krzyżaniakowa in Ochmański, *Władysław II Jagiello*, str. 212.

⁶⁰ Pisma so nedatirana, a uveljavljeno mnenje je, da so bila napisana pred 20. septembrom 1410: Rutkowska, *Itineraria*, str. 101. Pismi Sigismundu in Hermanu sta objavljeni v: Sokołowski, *Codex epistolaris*; in v: Sekño, *Piotr Wysz*. Pismo, namenjeno papežu, čaka na objavo v: Sulkowska-Karusiowa, *Zbiór dokumentów małopolskich II*. Pismo ista avtorica na kratko omeni v: Sulkowska-Karusiowa, *Dokumenty królewskie*, str. 65.

povezati z zaostrenimi odnosi med Poljsko in Ogrsko, ki so spremljali poljsko-pruski spopad. Kraljica se je pri Sigismundu zavzela za izpustitev Rudlona, medtem ko je Hermana prosila, da posreduje pri Sigismundu za njeno priprošnjo.⁶¹

Ana se je ponovno obrnila na papeža decembra 1410, v času ko se je Jagielo soočal s posledicami spopada s križniki. Tokrat je želela upravičiti ravnanje krakovskega mestnega sveta v zadevi nekega klerika Nikolaja, ki je bil obtožen čarovništva in posledično oropan ter izgnan iz Krakova. Anino pismo je bilo odgovor na danes neznano papeško interpelacijo, ki naj bi v Krakov prispela 29. novembra 1410 kot odziv na pritožbo omenjenega Nikolaja, ki je pri papežu najverjetneje želel izprostiti pravico in odškodnino za utrpjeno materialno in telesno škodo. V svojem odgovoru z 12. decembra kraljica papežu pojasnjuje, da je bil izgnanec obsojen na smrt, a točnih okoliščin obsodbe zaradi pomanjkanja ločil v besedilu pisma ni mogoče natančno razbrati. Možni sta dve interpretaciji: po prvi naj bi Nikolaja na smrt obsodila Ana, vendar je kasneje obveljala milejša kazen izгона; po drugi pa naj bi smrtno kazen zahteval mestni svet, medtem ko naj bi kraljica s svojem posredovanjem obsodbo omilila.⁶² Prav tako ni jasno, ali je bilo pismo odposlano, saj na njem ni sledov pečata, poleg tega pa je bilo najdeno v Krakovu – morda je šlo le za osnutek. Ostali viri o vsej zadevi molčijo, zato je vredno omeniti interpretacijo Świebode, ki v svojem članku opozarja, da bi obtoženi Nikolaj lahko sam ponaredil papeško interpelacijo ter tako zavedel kraljico, ki je po razkritju resnice celotno zadevo opustila. A ne glede na to, ali je bila papeška interpelacija lažna ali ne, Anin pisni odgovor priča, da je kot kraljica imela dovolj pooblastil in moči, da je v kraljevi odsotnosti odločala tudi o sodnih zadevah, ki so imele opraviti s smrtno kaznijo.⁶³

Jagielo in Ana sta se ponovno srečala šele pol leta po veliki grünwaldski zmagi. Kralj je 27. decembra 1410 prispel v Opatów, kjer ga je čakala kraljica v spremstvu številnih ujetnikov grünwaldske bitke, ki so jih pripeljali iz Krakova. Iz Opatówa se je kraljevi par odpravil v Rodoszyce, kjer sta praznovala praznik sv. treh kraljev, na kar se je Jagielo odpravil nazaj v Prusijo, Ana pa se je vrnila v prestolnico. Ponovno sta se srečala v Sandomierzu – kralj je tja prišel 24. februarja 1411, da bi skupaj z ženo praznoval začetek pustnega časa. Po srečanju se je Ana vrnila v Krakov, kralj pa se je podal v Chełm na lov.⁶⁴

⁶¹ »... ut ipsi prefatum Rudlonem liberum dimittant, bona sua et quevis sibi recepta plenarie eidem restituant et fideiussores ipsius a fideiussoria absolvant caucione, nobis in eo, princeps serenissime et frater carissime, singularis dileccionis indicium ac specialem benivolenciam ostensurus.« CE I, nr. 32.

»Scribimus serenissimo principi domino Sigismundo regi Ungarie etc. fratri nostro carissimo in facto Rudlonis Reger civis nostri Cracoviensis ... Supplicamus igitur magnitudini vestre studiosis precibus sub confidencia speciali, quatenus nostri contemplacione apud serenissimum principem prefatum dominum regem Ungarie alibi, ubi oportunitum et profuturum fore cognoscitis, pro dicto Rudlone partes vestras interponere dignemini efficaces et effectualiter intercedere, ut prefatus civis noster mediante auxilio excellencie vestre ...« CE I, nr. 33.

⁶² Świeboda, Tajemniczy list, str. 86.

⁶³ Transkripcijo pisma z natančno vsebinsko analizo najdemo v: Świeboda, Tajemniczy list, str. 85–95. Skenirano pismo je dostopno v elektronski obliki na: <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=325048&from=publication&showContent=true>, 25. junij 2016.

⁶⁴ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 175, 181.

V letu 1411 Długosz ponovno poroča o domnevnem prešuštvu na kraljevem dvoru – tokrat je bil glavni krivec gniezniški nadškof Nikolaj Kurowski, ki naj bi ga kraljica Ana obtožila veleizdaje, češ da jo je poskušal zapeljati. Kralj ga je septembra poklical v kraj Gliniany, kjer se je sestel z Vytautasom, da bi razsodil o tej kočljivi zadevi. Do končnega obračuna ni prišlo, saj je Kurowski na poti padel s konja in še isto noč, 7. septembra 1411, umrl.⁶⁵ O resničnosti in vzrokih Aninih obtožb lahko le ugibamo, saj je Długosz edini vir, ki poroča o tem incidentu. Kurowski je bil med Jagielovimi najbližjimi spremljevalci in z zapeljevanjem kraljice bi zagotovo izgubil kraljevo naklonjenost. Morda je prišlo do zamere med Ano in Kurowskim, ker kralj v času svoje odsotnosti zaradi vojne s križniki vodenja kraljestva ni zaupal svoji ženi, ampak nadškofu. Najverjetneje pa se zdi, da je pri obtožbah šlo le za (ne)spretno potezo političnih nasprotnikov Kurowskega, ki so želeli uničiti njegovo kariero.⁶⁶ Incident med kraljevim parom ni pustil vidnih posledic, saj je Ana kot običajno spremljala Jagiela na jesenskem potovanju po Rdeči Ruteniji,⁶⁷ konec novembra pa ju skupaj najdemo v Wiślici, Stopici in Opatówu.⁶⁸

Potovanje na Ogrsko

Na začetku leta 1412 se je v Krakovu odvila poroka med avstrijskim nadvojvodo Ernestom Železnim in Jagielovo nečakinjo Cymbarko, hčerko mazovskega kneza Siemowita IV. in Jagielove sestre Aleksandre. Čeprav so ambicije Ernestovega starejšega brata Viljema Habsburškega po poljski kroni in poroki z Jadvigo neslavno propadle, se je Ernest Železni po smrti prve žene odločil obnoviti povezave s Poljsko in pritegniti Jagiela v zvezo proti Sigismundu Luksemburškemu. Do poroke je prišlo 25. januarja 1412 na Wawelu v prisotnosti kraljevega para.⁶⁹ Spomniti velja, da je bil Ernest Železni zadnji koroški vojvoda, ki je bil ustoličen na Gosposvetskem polju in je skupaj s svojo ženo Cymbarko postal prednik vseh kasnejših habsburških cesarjev.

Jagielo in Ana sta po poroki iz Krakova odpotovala v Nowy Sącz, da bi praznovala začetek pustnega časa skupaj s knežjo družino Mazovije (starši in sorodniki pravkar poročene Cymbarke), litovskim knezom Sigismundom, ratiborsko

⁶⁵ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 184–185. Długosz poda napačen datum smrti. Točno datacijo najdemo v Krakovskem koledarju, kjer se podatki o okoliščinah nadškofove smrti skladajo z Długoszevim poročilom. KalKatKraK, str. 665; Dąbrowski, *Rozbiór krytyczny*, str. 136.

⁶⁶ Duczmal, *Jogailaičiai*, str. 365.

⁶⁷ V Ivovskih računih je zabeleženo bivanje kraljevega para leta 1411, a brez natančnega datuma. Kralj naj bi se mudil v Ruteniji nekje med septembrom in oktobrom, zato se zapis brez dvoma nanaša na ta čas. PomLw, 104; Rutkowska, *Itineraria*, str. 69.

⁶⁸ Rach, str. 392–393; Rutkowska, *Itineraria*, str. 69–70.

⁶⁹ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 188–189. Długosz Anine prisotnosti na poroki izrecno ne navaja, a nekaj strani kasneje zapiše, da sta se tako Jagielo kot Ana po poroki odpravila v Nowy Sącz. Posledično lahko sklepamo, da je bila na tako pomembni svečanosti zagotovo prisotna tudi kraljica. Rutkowska dokazuje njeno prisotnost z dokumentom, ki naj bi ga Ana izdala 28. januarja 1412, a gre za napačno datiranje listine, ki je bila dejansko izdana 7. marca 1412. Rutkowska, *Itineraria*, str. 70.

vojvodinjo Heleno⁷⁰ in množico baronov ter vitezov.⁷¹ Lokacija blizu ogrske meje je bila verjetno izbrana zato, da so lahko ohranjali stike z ogrskimi sli, ki so poskušali organizirati srečanje med Jagielom in Sigismundom. Po bitki pri Grünwaldu se je okrepil Jagielov mednarodni položaj, zato je ogrski kralj spremenil svojo politično držo in s Poljsko želel skleniti sporazum. Leta 1411 je bil Sigismund izvoljen za nemškega kralja, zato si je še toliko bolj prizadeval za opredelitev interesnih sfer s poljskim kraljestvom in omehčati napet odnos z Jagielom. Diplomatska aktivnost med Poljsko in Ogrsko se je povečala že v zimi 1411/12 in kljub občasnemu rožljanju z orožjem, ki je izboljšalo pogajalsko izhodišče zdaj ene, zdaj druge strani, sta se oba monarha zavedala nuje, da najdeta dolgoročno rešitev.⁷²

Spravljivo razpoloženje je s svojim posredovanjem ustvaril papeški legat, kardinal Bran Castiglione, ki je skupaj s transilvanskim vojvodo Sciborjem nekajkrat obiskal Nowy Sącz, kot poroča Długosz.⁷³ Hoenschevo domnevo, da sta bila v pogajanjih udeležena tudi Herman II. Celjski in Nikolaj Garai, potrjujejo računi kraljevega dvora, ki poročajo, da sta se 26. februarja in 1. marca 1412 oba gospoda pridružila kralju in kraljici v Nowem Sączu.⁷⁴ Jagielo naj bi bil sprva do sodelovanja s Sigismundom zadržan zaradi škode, ki jo je slednji povzročil na poljskem ozemlju v času, ko so poljsko-litovske čete oblegale Marienburg. Medtem ko so potekala pogajanja, je kraljica Ana od Sigismunda prejela številna vabila in prošnje za srečanje z njegovo ženo Barbaro – ogrski kralj je preko obeh kraljic očitno želel zgladiti teren za sporazum, morda pa je preko Ane in Barbare celo želel vplivati na Jagiela. Slednji se je končno nekoliko omehčal in 6. marca so v Nowy Sącz zopet prišli ogrski odposlanci s Hermanom II. Celjskim na čelu. Že naslednji dan, 7. marca, so se pred kosilom opravili nazaj na Ogrsko,⁷⁵ Ana pa je dva dneva kasneje v sijajnem spremstvu vitezov odpotovala proti Kežmaroku.⁷⁶

O njenih pripravah na odhod priča ohranjen mandat, ki ga je Ana izdala 7. marca 1412.⁷⁷ Dokument je bil namenjen sodnikom, komornikom in drugim sodnim uradnikom krakovske dežele. V njem kraljica pojasni, da jo bo »*familiaris noster fidelis dilectus Jacobus de Baranow*« spremljal na srečanje s Sigismundom in Barbaro, ter zahteva, da naslovljeni vse zadeve, pri katerih bi moral omenjeni Jakob sodelovati,

⁷⁰ Gre za Jagielovo nečakinjo in soprogo Jana II. Ratiborskega, kneza, ki ga je Jagielo pismeno povabil na svojo poroko z Ano (pismo je obravnavano v prvem delu razprave).

⁷¹ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 190; Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 59.

⁷² Hoensch, *Kaiser Sigismund*, str. 162.

⁷³ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 190–191.

⁷⁴ Rach, str. 586; RK, str. 150–154; Hoensch, *Kaiser Sigismund*, str. 162.

⁷⁵ RK, str. 159–160; Rach, str. 568.

⁷⁶ »*Quo tractatu pendente Wladislaw regis permissu Anna regina Polonie variis precibus et literis Sigismundi regis expugnata, visura consobrinam suam Barbaram Sigismundi regis consortem, cum splendida et notabili militum Polonie comitiva in Keszmark accesit, magno honore atque charitate regi set regine except.*« Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 190–191.

⁷⁷ Rutkowska odlok napačno datira z 28. januarjem 1412 in tako dokazuje Anino prisotnost v Krakovu v tistem času. Pismo je bilo napisano na *die s. Thomae de Aquino*, kar pade na 7. marec, 28. januarja pa se praznuje *translatio* istega svetnika, zato je pri Rukowski najverjetneje prišlo do zamenjave datumov.

zadržijo do njegove vrnitve v Krakov.⁷⁸ Istega dne je Ana izdala še en dokument, v katerem potrjuje, da lahko *Ioanne de Maloszw* svoje posle ureja preko zastopnika, a ta zadeva se ne zdi neposredno povezana z njenim odhodom na Ogrsko.⁷⁹

Dva dneva po izdanih mandatih, 9. marca 1412, je bila kraljica Ana že na poti v Kežmarok, kjer sta jo Barbara in Sigismund sprejela z veliko častjo in naklonjenostjo.⁸⁰ Ta obisk je edino izpričano srečanje Ane in Barbare, sestričen v drugem kolenu, ki sta skupaj preživeli otroštvo oziroma mladost. Nazadnje sta se najverjetneje videli leta 1401, ob Aninem odhodu s celjskega dvora. O njunem srečanju Długosz ne poroča natančneje, a verjetno sta se kraljici sestali na štiri oči in razpravljali o načrtovanem sporazumu med Poljsko in Ogrsko ter o družinskih zadevah, ki so ju vezale.

Medtem se je Jagiello pustil prepričati v srečanje s Sigismundom in 12. marca 1412 sta se kralja sestala v Lubowli (sk. Lubovňa), kjer sta ju že čakali njuni kraljici Ana in Barbara. Že tri dni kasneje, 15. marca, je bila sklenjena pogodba, ki je opredelila položaj spornih ozemelj (ozemlje današnje Moldavije je pripadlo Poljski s pridržkom, da moldavski vojvoda v primeru boja z Osmani priskoči na pomoč Ogrski). Długosz poroča tudi o posebni klavzuli, ki naj bi govorila o uničenju nemškega viteškega reda in razdelitvi njegovega ozemlja.⁸¹ Po tednu uspešnih pogovorov v Lubowli se je celotna delegacija premaknila v Košice, kamor so prispeli 21. marca in nadaljevali pogajanja, ki so jih prekinjali razni turnirji, zabave in pojedine. Na tej točki naj bi prišlo do skrivnega sestanka med kraljema in njunimi zaupniki – na ogrski strani

⁷⁸ »*Fidelibus nostris dilectis iudici, subiudici, camerariis ceterisque officialibus iudiciorum terre nostre Cracovie, presidentibus presentibus requirendis. Graciam reginalem et omne bonum. Fideles nostri dilecti, quia Jacobus de Baranow familiaris noster fidelis dilectus nostris serviciis prepeditus et signanter nobiscum ad conventionem proxime celebrandam cum serenissimo principe domino Sigismundo rege Hungariae profecturus, terminos iudiciales seu colloquia generalia nequit ista vice attemptare nec ipsis quovismodo interesse, unde vobis precipimus et mandamus, quatenus omnes terminos, quos idem Jacobus Baranowskij coram vobis optinet vel habiturus existit etiam cum quacumque persona, differre et prorogare debeatis tamdiu, quousque de conventionem predicta feliciter revenientes pro hac vice Cracoviam ingressum faciemus personalem, efficientes, ne predictus Jacobus ratione sue absencie aliquod detrimentum paciatur vel gravamen. Datum Cracovie, ipso die sancti Thome de Aquino, anno Domini Mo CCCCco duodecimo.*« Elementa II, nr. 3.

⁷⁹ »*Anna, Dei gracia regina Poloniae, etc. Significamus quibus expedit universis, quod Iohannes de Maloszw aliis intentus negociis terminos iudiciales nequit personaliter attemptare, unde gracia mea ad id specialiter accedente fecit, constituti et prout melius potuit, ordinavit suum verum et legitimum procuratorem, actorem factorum et negotiarum suorum gestorum hunc videlicet, qui presens procuratorium exhibuerit, demonstrandum in omnibus suis causis, quas habet vel habuiturus est. Coram quocumque iudice seu quibuscumque iudicibus regni nostri dans et concedens dictus constituens, predicto suo procuratori plenum mandatum et omnimodam potestatem agendi, defendendi, tuendi, gubernandi, regendi et alia omnia et singula faciendi, que ipsemet constituens faceret vel facere posset, si huiusmodi terminis personaliter interesset. Promittens ratum, gratum atque firmum perpetuo tenere et inviolabiliter observare, quicquid per dictum procuratorem cuius actum, factum et ordinatum fuerit in premissis. Datum Cracoviae, feria secunda in die sancti Thome de Aquino, anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo, presentibus ad unius anni decursum terminum valiturum etc. et sic est procuratorium in forma.*« Elementa II, nr. 2.

⁸⁰ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 191.

⁸¹ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 193–194; Hoensch, *Kaiser Sigismund*, str. 162–163.

je sodeloval tudi Herman II. Celjski. Po Długoszu naj bi Sigismund iz že sklenjene pogodbe poskušal umakniti določilo o uničenju tevtonske države in »*Jagiela tako dolgo prepričeval, dokler ta ni poslal kraljice Ane nazaj v Krakov*«, kralja pa sta se nato odpravila proti Váradu.⁸² Zakaj naj bi si Sigismund želel Aninega odhoda, lahko le ugibamo, je pa verjetno ta zapis spodbudil v literaturi prisotne domneve, da je bila Ana nasprotnica nemškega viteškega reda.⁸³ Hoensch meni, da posebna klavzula, o kateri govori Długosz, ni obstajala, saj je Sigismund obvestil velikega mojstra o vsebini pogodbe isti dan, ko je bila ta podpisana.⁸⁴

Ostaja dejstvo, da se je kraljica Ana 25. marca 1412 v družbi številnih prelatov, veljakov in plemičev odpravila nazaj na Poljsko. Długosz poroča, da jo je pospremil tudi kralj Sigismund, ki naj bi na poti padel s konja in se zaradi udarca »*zdel skoraj mrtev*«. Ogrski plemiči so med seboj po tiho začeli razpravljati, da v primeru Sigismundove smrti ne želijo za kralja nikogar drugega kot Jagiela. A Sigismund si je po padcu hitro opomogel, zato takšni radikalni ukrepi niso bili potrebni.⁸⁵ Ali gre za resničen dogodek, ni znano, saj ga ni mogoče potrditi z dodatnimi viri. Po prihodu na Poljsko se je Ana med 31. marcem in 4. aprilom 1412 zadržala v Nowem Sączu in Lipnici. V juliju je sama odpotovala do Svetega križa na Łysi Góři; verjetno je šlo za romanje, saj je na gori stal benediktinski samostan, v katerem naj bi bil shranjen fragment Kristusovega križa. Nato se je preko Wiślice in Przemykówa najverjetneje vrnila v prestolnico.⁸⁶

Jagielo je svoje skoraj petmesečno potovanje po Ogrskem zaključil konec julija. Sigismund mu je po skupnem romanju na grob sv. Štefana izročil poljsko krono in kraljeve insignije, ki jih je Ludvik Anžuski štiri desetletja pred tem prevzel skupaj s poljskim kraljestvom in jih dal prepeljati na Ogrsko.⁸⁷ Po Długoszu naj bi Jagielo prijezdil v Krakov 7. avgusta, kraljeve insignije je ukazal nositi vsem na očeh, nasproti pa mu je prišla kraljica Ana s procesijo, ki je radostno praznovala njegovo vrnitev. Na praznik Marijinega vnebovzetja naj bi kralj poslušal sveto mašo v cerkvi sv. Marije v Krakovu in nato ukazal, da krono, meč, jabolko in žezlo postavijo na vidno mesto, da bi se ljudstvo ob pogledu nanje veselilo in jih občudovalo.⁸⁸

⁸² »*Dum autem iuxta condiciones pactorum minute literarum forent confecte et articulus primus de exterminio Cruceferorum, quorum nuncii pro eo tempore ad Sigismundum regem venerant, et de Prussie terra dividenda, tanquam principalis, propter quem cetere inconveniencie fuerant admissae, positus notatusque fuisset, Sigismundus Romanorum et Hungarie rex tali caliditate eum obrinuit apud Wladislaum Polonie regem ex literis principalibus aboleri. Petivit siquidem Wladislaum regem, quatenus Anna Polonie regina in Cracoviam remissa ...*« Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 194.

⁸³ Rutkowska, *Itineraria*, str. 86; Rudzki, *Polskie królowe*, str. 86; Besala, *Małżeństwa królewskie*, str. 35.

⁸⁴ Hoensch, *Kaiser Sigismund*, str. 163.

⁸⁵ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 201.

⁸⁶ Rach, str. 403–404; Rutkowska, *Itineraria*, str. 70.

⁸⁷ Hoensch, *Kaiser Sigismund*, str. 164.

⁸⁸ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 207–208. Jagielo se je v Krakov vrnil najkasneje do 10. avgusta 1412, kar je potrjeno tudi z drugimi viri. Gąsiorowski, *Itinerarium*, 59. Ukaz o razstavljenih insignijah v cerkvi sv. Marije ni preverljiv. Dąbrowski, *Rozbiór krytyczny*, str. 142.

V jeseni se je kraljevi par kot običajno odpravil na potovanje v Rdečo Rutenijo, nekaj časa sta preživela v Lvovu, do 25. novembra 1412 pa sta že bila nazaj na Poljskem, saj ju takrat najdemo v Wiślici.⁸⁹

Razglasitev Jadvige za prestolonaslednico in potovanje v Litvo

Po enajstih letih zakona med Ano in Jagielom se je rojstvo moškega potomca zdelo malo verjetno, zato so marca 1413 tedaj petletno kraljično Jadvigo na zboru v Jedlni razglasili za dedinjo poljskega kraljestva in velike kneževine Litve. Stanovi so ji prisegli, knez Vytautas pa je postal njen soskrbnik.⁹⁰ Temu pomembnemu dogodku je brez dvoma prisostvovala tudi Ana.⁹¹

Z določitvijo nasledstva je bilo verjetno povezano tudi potovanje celotne kraljeve družine v Rdečo Rutenijo in Litvo, saj je bilo Jadvigo treba predstaviti podanikom kot bodočo monarhinjo. Dodaten razlog za odhod bi lahko bila epidemija kuge, ki je ravno takrat pustošila po kraljestvu.⁹² V času potovanja je med 2. in 4. oktobrom prišlo do shoda v Horodlu, kjer je bil sklenjen sporazum, ki je dodatno uredil odnose med Poljsko in Litvo; slednja je dobila večjo avtonomijo s pravico, da po Vytautsovi smrti sama izbere novega velikega kneza, namesto da se nasledstvo prenese na Jagiela oziroma njegove dediče. Ali je bila na zboru prisotna tudi Ana, ni znano.⁹³ Iz Horodla se je kraljeva družina s številnim spremstvom odpravila proti Litvi. Ana se je s hčerjo namestila v Kaunasu, medtem ko se je kralj na dan sv. Martina vkrcal na ladjo in po rekah Nemunas in Dubyssa odplul v Samogitijo, kjer je vse napore usmeril v pokristjanjevanje še vedno številnega poganskega prebivalstva (prav tu so se trije Celjani leta 1377 v imenu križa in časti bojevali na strani nemškega viteškega reda). Čez čas se mu je pridružila tudi kraljica Ana, ki je kasneje pokristjanjevanje Samogitije omenila v pismu koncilu v Konstanci.⁹⁴ Po Długoszu naj bi se Jagielo, Ana in Jadviga v Vilno vrnili decembra in tam skupaj s knezom Vytautasom praznovali božič.⁹⁵ Na začetku leta 1414 se je kuga na Poljskem umirila in po štirimesečnem potovanju se je kraljeva družina odpravila nazaj. Zakonca sta potovala ločeno – Jagielo preko Mazovije, Ana s hčerjo pa preko Pińska in Chelma (preko današnje Belorusije).⁹⁶

⁸⁹ Rutkowska, *Itineraria*, str. 70.

⁹⁰ Poročilo o sporazumu glede nasledstva Jadvige najdemo v nedatirani listini. KLitwy, str. 385–386. Čas ureditve sukcesije potrjuje dejstvo, da je 18. aprila 1413 Mikołaj Cebulka v imenu Zofije, hčerke Vytautasa in žene velikega moskovskega kneza Vasilija I., protestiral pri nemškem viteškem redu, ki je brez pravic uporabljalo naslove Samogitije. Podoben protest so 1413 poslali tudi v imenu kraljične Jadvige, kar ne bi bilo mogoče, če bi ne bila že poprej uradno razglašena za naslednico prestola. Regesta, nr. 1923.

⁹¹ Rutkowska, *Itineraria*, str. 70.

⁹² Długosz, *Annales: Liber XI*, str. 26.

⁹³ Rutkowska, *Itineraria*, str. 71.

⁹⁴ Długosz, *Annales: Liber XI*, str. 21; Rutkowska, *Itineraria*, str. 71. O Aninem pismu očetom iz Konstancie v *Elementa II*, nr. 58.

⁹⁵ Długosz, *Annales: Liber XI*, str. 26.

⁹⁶ Długosz, *Annales: Liber XI*, str. 27–28. V PomLw najdemo zapis o bivanju Jagiela v Lubomlu 2. februarja 1414 in podatek o darilu, ki ga je mesto podarilo kraljici. Długosz ne

Spomladi 1414 sta se Ana in Jagielo za kratek čas srečala v mestu Nowy Korczyn,⁹⁷ morda sta nato skupaj odpotovala v Krakov. Marca se je kraljica sama mudila v Słomnikih,⁹⁸ mestecu blizu Krakova, septembra pa jo prav tako samo najdemo v kraju Proszowice,⁹⁹ kjer je bil kraljevi dvor. Mesto je ravno v tistem času začelo svoj vzpon in kasneje postalo znano kot »zlato mesto« krakovske dežele.

Poleti 1414 je Jagielo vodil bojni pohod v Prusijo, ki je postal znan pod imenom *vojna lakote*, saj sta obe strani uporabili taktiko požgane zemlje. Spopad, ki se je začel zaradi nedorečene meje v Samogitiji, se je končal s premirjem, Jagielo in Vytautas pa sta se strinjala, da nastali problem predstavita na koncilu v Konstanci.¹⁰⁰ Podatke o naslednjem srečanju kraljevega para nam računske knjige in Długosz ponudijo šele za jesen 1414 – Ana se je med 2. in 3. novembrom v hitrem tempu podala preko Wiślice, Skotnikov in Dobrowa do Opatówa, kjer se je srečala s Jagielom, nato pa naj bi skupaj odpotovala v Sandomierz.¹⁰¹ Długosz poroča, da se je Jagielo nato odpravil v Biecz, kjer ga je pričakal nadškof Gniezna, ki je prišel po navodila in darila za koncil v Konstanci.¹⁰² Ali je z njim potovala tudi kraljica, ni znano, je pa povsem mogoče, da je ravno v tistem času napisala že omenjeno pismo za *patres concilii Constantiensis*, ki ga je nato poljska delegacija verjetno dostavila na sam koncil.

V Konstanci se je med Poljsko, Litvo in nemškim viteških redom razplamtel spor zaradi ozemlja Samogitije in nasilnih misijonarskih metod, ki so jih križniki uporabljali pri pokristjanjevanju poganškega prebivalstva. Za podkrepitev argumentacije je najverjetneje služilo tudi Anino pismo, v katerem je zapisala, da je že dvanajst let soproga kralja Jagiela, gorečega kristjana, zaslužnega za širjenje krščanske vere, in opisala vse grozote nasilnega pokristjanjevanja križnikov.¹⁰³ Koncil je zavrnil pruske zahteve po Litvi, Jagiela in Vytautasa pa imenoval za generalna vikarja v Pskovu in Velikem Novgorodu v znak zaupanja v njuno vero. Ustanovljena je bila tudi nova škofija v Samogitiji, ki je postala sufragan nadškofije v Vilni; tako je bila naloga pokristjanjenja Samogitije tudi uradno prenesena na Poljsko in Litvo. Kljub temu so se poljsko-litovsko-pruski konflikti nadaljevali še naslednjih sto let, vse do sekularizacije in razpustitve redu leta 1525. Tako je reformacija dosegla udarec, ki ga združenim poljsko-litovskim silam ni uspelo stoletje in pol.¹⁰⁴

Ana in Jagielo sta se ponovno srečala med 24. in 28. novembrom 1414 v Przemykówu, Nowem Korczynu in Stopnici ter nato 16. decembra v Opatówu.¹⁰⁵

poroča o postanku kraljice v Lubomli, je pa možno, da se je kraljevi par na poti nazaj srečal in je Ana osebno prevzela darilo. PomLw, str. 131.

⁹⁷ Rach, str. 450–454; Rutkowska, *Itineraria*, str. 72.

⁹⁸ PodwKaz, str. 402; Rutkowska, *Itineraria*, str. 72.

⁹⁹ PodwKaz, str. 403; Rutkowska, *Itineraria*, str. 72.

¹⁰⁰ Kiaupa in Kiaupienė in Kunevičius. *The History of Lithuania*, str. 142–143.

¹⁰¹ Długosz poroča, da naj bi kraljevi par v Sandomierzu praznoval praznik vseh svetih, a računske knjige temu nasprotujejo. Długosz, *Annales: Liber XI*, str. 43; Rach, str. 445; Rutkowska, *Itineraria*, str. 72.

¹⁰² Długosz, *Annales: Liber XI*, str. 43.

¹⁰³ Elementa II, nr. 58.

¹⁰⁴ Christiansen, *The Northern Crusade*, str. 224; Davies, *God's Playground*, str. 97.

¹⁰⁵ Rutkowska, *Itineraria*, str. 72.

Na začetku leta 1415 je kraljevi par skupaj preživel obdobje posta v Parczewu in se 27. februarja preko Połaniec podal v Nowy Korczyn, kjer sta ostala nekaj dni. Kralj je nato odpotoval v Rdečo Rutenijo in tam praznoval veliko noč, vendar ni znano, ali je Ana potovanje preživela ob boku kralja.¹⁰⁶ Długosz poroča, da se je v Sniatynu kralju Jagielu poklonil moldavski vojvoda Aleksander, in omenja Anino prisotnost pri svečanostih, a do omenjenega poklona je prišlo šele leta 1419.¹⁰⁷ Iz Sniatyna naj bi se Ana vrnila v Krakov, medtem ko je kralj na povabilo velikega kneza odpotoval v Litvo.

Junija 1415 je kraljica sama izpričana v Bochniji in Słomnikih,¹⁰⁸ konec avgusta pa je preživela s kraljem v Wiślici in Nowem Korczynu.¹⁰⁹ Še zadnjič sta se z Jagielom srečala med 24. in 26. novembrom v Przemykówu, kar je Anino poslednje izpričano potovanje.¹¹⁰ Nato se je verjetno vrnila v Krakov, Jagielo pa se je podal na zimsko pot v Litvo.

Smrt

Novico o Anini bolezni je kralj Jagielo prejel konec februarja 1416 v Lublinu. Od tam se je po običajni poti odpravil proti Jedlni, kjer je preživel postni čas, nato pa se je podal v samostan Svetega križa na Łysi Góři, morda s priprošnjo, da se soprogi povrne zdravje. Ko je dobil še eno vest, da kraljica postopoma slabi, je razburjen odhitel v Krakov, kamor je prispel 16. marca. Nekaj dni kasneje je kraljica Ana v njegovi prisotnosti preminila. Ob smrti je štela največ šestintrideset let.

Tako o Ani zadnjič poroča Długosz, ki je njeno smrt umestil na dan sv. Benedikta, 21. marca 1416.¹¹¹ V Krakovskem koledarju se pojavita dva zapisa o Anini smrti; prvi prav tako govori o 21. marcu, drugi, z začetka 15. stoletja, pa poroča o 20. marcu in naj bi bil po mnenju izdajateljev Koledarja verjetnejši.¹¹² Svetokriški letopis Anino smrt umesti na nekoliko kasnejši datum, 30. marec 1416, a prav v

¹⁰⁶ Rutkowska, *Itineraria*, str. 72.

¹⁰⁷ Długosz, *Annales: Liber XI*, str. 54–55; Dąbrowski, *Rozbiór krytyczny*, str. 159. Kljub Długoszevemu napačnemu datiranju je Anina prisotnost na potovanju možna, saj je Jagiela spremljal kraljičin dvorni upravitelj in podkomornik Jakusz z Boturzyna, kar bi posredno lahko potrjevalo Anino prisotnost. ZDM VI, str. 391–393; Rutkowska, *Itineraria*, str. 72.

¹⁰⁸ PodwKaz, str. 404; Rutkowska, *Itineraria*, str. 72.

¹⁰⁹ Rach, str. 463–484; Długosz, *Annales: Liber XI*, str. 56; Rutkowska, *Itineraria*, str. 73.

¹¹⁰ Rach, str. 485–489; Rutkowska, *Itineraria*, str. 73.

¹¹¹ »... deinde in Lublin veniens nunciam Anna reginam languore incurrisse referentem offendit. Ex Lublin posthec solitis locis in Jedlnam pro Carnisprivio ivit, ex Jedlna ad monasterium Sancte Crucis Calvi Montis divertit. Et altero nuncio, in Annam reginam rensim morbum grassari denunciante, percussus propterea nimis Cracoviam transit, quo illic presente Anna regina predicta in die sancti Benedicti faro absumpta est.« Długosz, *Annales: Liber XI*, str. 59.

¹¹² Prvi zapis: »Anno Dni MCCCC sexto decimo dna Anna Regina Polonie moritur et in Cracoviensi ecclesia sepelitur, consors domini Wladislai regi set filia comitis Czilie.« KalKatKraK, str. 917; Drugi zapis: »Obitus serenissime principis dne regine Polonie feria sexta post dominica Reminiscere, in vigilia Benedicti, hora XVI in castro Cracoviensi, anno Dni millesimo CCCC decimo sexto.« KalKatKraK, str. 919.

teh analih se največkrat pojavljajo z datacijami povezane napake, zato se zdi ta datum najmanj verjeten.¹¹³ V literaturi prevladuje podatek, da je Ana umrla 21. marca 1416.¹¹⁴

Zapis v Krakovskem koledarju dodaja podrobnost, da je kraljica umrla ob štirih popoldne v krakovskem gradu.¹¹⁵ Po Długoszu je žalujoči kralj v solzah naročil in plačal za njen pogreb v krakovski katedrali ter ukazal, da se po celotnem kraljestvu praznuje pogrebne svečanosti. Potem ko je pokopal kraljico, se je v žalnih oblačilih odpravil na Velikopoljsko.¹¹⁶ Svetokriški letopis dodaja, da so Ano pokopali pod oltar sv. Doroteje.¹¹⁷ Petnajst let kasneje so ob mater položili še hčer Jadvigo, ki je umrla v starosti triindvajsetih let.

Anin in Jadvigin grob je predstavljala nagrobna plošča v tlaku tik pod ograjo kora wawelske katedrale, nekoliko dvignjena nad površino tal.¹¹⁸ Danes o njej ni sledu, na tem mestu pa stoji spominska plošča z napisom, ki so jo ob šeststoti obletnici smrti Ane Celjske darovali meščani Celja.

Slika 1: Spominska plošča, posvečena Ani Celjski ob šeststoti obletnici njene smrti (Wawel, Krakov). (Foto: Maja Lukanc)

A memorial plaque commemorating Anna of Celje on the occasion of the sixth centenary of her death (Wawel, Krakow). (Photo by Maja Lukanc)

¹¹³ »Anno Domini MCCCCXVI feria Ila post dominicam Letare obiit serenissima princeps domina Anna regina Polonie uxor secunda Wladislai regis que genita fuit ex regis Kazimiri et comitte Cilicie.« RŚwięt, str. 85–86.

¹¹⁴ V PSB je kot datum smrti zapisan 21. maj – verjetno je prišlo do tiskarskega škrafa. PSB I, s. v. »Anna Cyllejska.«; Sikora, W sprawie małżeństwa, str. 100; Duczmal, Jogailaičiai, 367; Orožen, Zgodovina Celja in okolice, str. 144.

¹¹⁵ KalKatKraK, str. 919.

¹¹⁶ »Cuius excessum rex lugubriter deflens in Cracoviensi exlesia iusta illi persolvens sepulture mandavit ac per universum Regnum Polonie agi illi in ecclesiis celeberrimas iussit. Tamulato regine corpore, de Cracovia egressus et vester atram cum omnibus curiensibus suis gestans in Maiorem Poloniam ...« Długosz, Annales: Liber XI, str. 59–60.

¹¹⁷ »Tandem Anna regina moritur et penes altare sancte Dorothee sepelitur.« RŚwięt, str. 85.

¹¹⁸ Wojciechowski, Kościół katedralny w Krakowie, str. 64.

Anina potovanja

V poznem srednjem veku se centralni državni aparat še ni uveljavil in kralj je svojo oblast lahko vzdrževal le z nenehnimi obhodi po kraljestvu. Na teh potovanjih so včasih v večji, drugič v manjši meri sodelovale tudi kraljice. Jagielova prva žena Jadwiga se je v času svojega kraljevanja raje zadrževala v Krakovu in le sporadično zapuščala Malopoljsko, medtem ko je bila Ana kot kraljica precej mobilna, saj se je skoraj vsako leto odpravila na eno ali dve daljši potovanji, ki so jih dopolnjevale še številne krajše poti po Malopoljskem.

Daljše poti so dokaj dobro dokumentirane in zahvaljujoč računskim knjigam Lvova vemo, da je Ana skoraj vsako leto spremljala Jagiela med jesenskimi obiski Rdeče Rutenije.¹¹⁹ Njena pogosta prisotnost v rutenskih deželah je imela pomembno simbolno vlogo, saj je poudarjala Jagielovo nadoblast in pripadnost območja, ki ga je poljskemu kraljestvu priključil Anin ded Kazimir Veliki. Viri redkeje poročajo o Aninih potovanjih po Velikopoljskem, a glede na navdušenost Poljakov nad vrnitvijo piastovskega orliča v domovino se zdi skoraj nemogoče, da Kazimirjeva vnukinja tega območja ne bi pogosteje obiskovala.¹²⁰ Druga daljša potovanja niso bila redna, Ana se je nanje odpravljala le izjemoma. Takšni so bili obisk Ogrske leta 1412, potovanje v Litvo na prehodu iz 1413 v 1414 in njeno zadnje daljše potovanje v bližino moldavske meje leta 1415.¹²¹

Ana se na daljša potovanja ni odpravljala samostojno, ampak je vedno spremljala kralja. Iz virov je možno razbrati, da sta do končne destinacije pogosto potovala ločeno – lep primer je potovanje na Ogrsko, ki sta ga opravila drug za drugim, prav tako sta se na pot iz Litve v Samogitijo podala po različnih poteh ter se naslednje leto posamezno vračala nazaj na Poljsko. Ločena potovanja je le deloma mogoče razložiti z možnostmi prehranjevanja in prenočevanja na posameznih postojankah potovanja – ne nazadnje ni bilo nobenih ovir za skupne poti Jagiela in njegove tretje žene, Elizabete Granowske. Zato lahko sodimo, da je o izboru načina potovanja v največji meri odločal osebni odnos, ki je vladal med kraljem in kraljico.¹²²

Poleg omenjenih daljših potovanj se je Ana vsako leto odpravila tudi na več krajših poti po Malopoljskem, ki so bile močno odvisne od razporeda Jagielovih stalnih obhodov političnih središč. Kraljeve poti so se zaključile s postankom na domenah v okolici Krakova, navadno na prelomu februarja in marca v času pusta, med polovico avgusta in koncem septembra ter okrog praznika sv. Martina v no-

¹¹⁹ Zagotovo v letih 1404, 1406, 1408, 1411 in 1412, morda tudi v letih 1402, 1403, 1413 in 1414. PomLw, str. 2–5, 32, 39, 62, 104, 115, 131; Rutkowska, *Itineraria*, str. 84.

¹²⁰ Ana je zagotovo bila na Velikopoljskem spomladi 1404 in 1407, možno pa je, da je kralja spremljala tudi v letih 1402 in 1403, takoj po poroki oziroma kronanju. Leta 1407 je Ana najverjetneje prisostvovala zaroki meißenskega mejnega grofa Viljema II. s hčerjo mazovskega kneza Siemovita. Do njune poroke je prišlo šest let kasneje, leta 1413, kar je bil najverjetneje razlog za še eno daljše potovanje kraljice – tokrat v kraj Brześć Kujawski, kjer bi lahko s svojo prisotnostjo počastila poročni obred. Rutkowska, *Itineraria*, str. 84.

¹²¹ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 191–194, 201, 207–208; Długosz, *Annales: Liber XI*, str. 21, 26–27.

¹²² Rutkowska, *Itineraria*, str. 86.

vembru. V omenjenih terminih se je kraljica iz Krakova po najkrajši poti odpravila na srečanje s soprogom, končni cilj poti pa je po navadi bil grad v mestu Nowy Korczyn ali dvor v kraju Wiślica. Viri poročajo, da se je kraljevi par občasno srečal tudi v Jedlni, kjer je imel Jagielo kot navdušen lovec svojo lovsko postojanko. Najpogosteje sta zakonca na kraljevih domenah skupaj preživela le nekaj dni, včasih pa so se srečanja zavlekla tudi do okoli dveh tednov.¹²³ Po Jagielovi vrnitvi z daljših potovanj se je kraljevi par občasno najprej srečal v kakšnem manjšem kraju ob poti in se nato skupaj odpravil na katero od kraljevih domen.¹²⁴ Ko se je kralj po koncu srečanj odpravil na večje obhode, ga je Ana nemalokrat pospremila manjši del poti in se nato sama vrnila v Krakov.¹²⁵ Ana (sama ali skupaj z Jagielom) je kot počivališča na poti do končnega cilja uporabljala predvsem kraljeva mesta,¹²⁶ nekajkrat pa se v virih omenjajo tudi cerkvene posesti. Navadno je na postojankah preživela del dneva, se okrepčala in občasno tudi prenočila.

Čeprav se je Ana prilagajala razporedu kraljevih potovanj (govorimo lahko celo o rednih bivanjih na določenih domenah, ki so bila posledica stalnih kraljevih obhodov) viri nekajkrat poročajo tudi o popolnoma samostojnih poteh kraljice. V računski knjigi mesta Kazimierz najdemo podatek, da se je Ana okoli 12. aprila 1409 odpravila proti mestu Olkusz, ki leži približno 37 kilometrov severozahodno od Krakova ob glavni cesti proti Wrocławu in je bilo znano po svojih rudnikih srebra.¹²⁷ Namen njene poti je žal neznan, je pa razdaljo do mesta in nazaj verjetno premagala v dveh dneh, če se ni spotoma mudila še drugod. O Aninem naslednjem samostojnem potovanju viri poročajo šele leta 1412, ki je bilo za kraljico nadpovprečno aktivno¹²⁸ – spomnimo, da se je spomladi na Ogrskem srečala z Barbaro Celjsko, v jeseni pa je soproga spremljala na potovanju po Rdeči Ruteniji. Iz računov kraljevega dvora lahko razberemo, da je Ana aktivno preživela tudi poletje, saj je pred 19. julijem odšla na romanje do Svetega križa na Łysi Góři, kjer je stal že omenjeni benediktinski samostan z relikvijami. Ob vrnitvi se je ustavila na dvoru v Wiślici, kjer je preživela tri dni, nato pa se je najverjetneje odpravila nazaj v

¹²³ Nowy Korczyn, 1.–10. marec in 16. avgust–1. september 1405; Wiślica in Nowy Korczyn, 20. avgust–1. september 1412; Wiślica in Nowy Korczyn, 14.–30. avgust 1413; Wiślica in Nowy Korczyn, 18.–1. september 1415. Rutkowska, *Itineraria*, str. 88.

¹²⁴ Novembra 1405 sta se Jagielo in Ana dobila v Przemikowu in se nato skupaj odpravila v Nowy Korczyn, enako novembra 1414. Na začetku leta 1410, po vrnitvi kralja iz Litve, se je kraljevi par srečal v mestu Kozienice, nato sta skupaj preživela pust v Jedlni. Konec februarja 1415 je Ana pričakala Jagiela v mestu Polaniec, potem sta se skupaj odpravila v Nowy Korczyn. Rutkowska, *Itineraria*, str. 89.

¹²⁵ Novembra 1405 je Ana pospremila kralja iz Nowega Korczyna do mesta Stopnica, nato pa se je sama vrnila v Krakov. Na začetku leta 1411 je spremljala kralja do mesta Radoszyce, od koder je on odšel v Kujavijo, kraljica pa se je vrnila v prestolnico. Konec leta 1411 in 1414 je s kraljem potovala do Opatówa, od koder je on šel v Litvo, Ana pa se je vrnila v Krakov. Rutkowska, *Itineraria*, str. 89.

¹²⁶ Na poti iz Krakova do Nowega Korczyna in Wiślice so to vlogo izpolnjevala kraljeva mesta Podolany, Proszowice, Przemyków in Słomniki; na poti do Opatówa pa Stopnica in Skotniki. Rutkowska, *Itineraria*, str. 91.

¹²⁷ PodwKaz, str. 8.

¹²⁸ Ali pa se tako zdi le zaradi nadpovprečno ohranjenih virov.

prestolnico.¹²⁹ V zadnjih letih življenja je Ana opravila še dve znani samostojni poti; prvo spomladi 1414, ko se je podala do kraja Słomniki, pogoste postojanke na poti do Nowega Korczyna in Wiślice. Poleti 1415 je opravila pot med mestom Bochnia, dan ježe oddaljenim od Krakova, in že omenjenimi Słomniki.¹³⁰ Namen njenih potovanj tudi tokrat ni znan.

Opazimo lahko, da se poročila o samostojnih potovanjih kraljice začnejo pojavljati šele v drugi polovici njene vladavine, ko je že rodila hčer. Zaradi precejšnjih sivin v Aninem itinerarju ni znano, ali gre za naključno ohranjene vire ali pa je rojstvo hčere dejansko okrepilo njeno pozicijo na dvoru, kar bi se lahko odrazilo tudi v pogostosti njenih potovanj. Zaradi pomanjkanja zgovornejših dokumentov lahko tako o pravi naravi Aninih samostojnih poti le ugibamo.

Na svojih poteh je morala kraljica Ana premagati precejšnje razdalje, zato je na mestu vprašanje, na kakšen način je potovala. Iz dvornih računov lahko razberemo, da se je na krajše poti odpravljala s konjem,¹³¹ na daljših potovanjih je uporabljala potniške vozove (Rutkowska piše, da se je eden izmed Aninih vozov imenoval *zibelka* in je v dvornih računih sicer omenjen, a nikjer ni eksplicitno zapisano, da je pripadal kraljici),¹³² na poti v Samogitijo pa je plula z ladjo, o čemer poroča Długosz.

Poti kraljic so bile venomer skrbno načrtovane in organizirane. Dvorni računi iz časa kraljice Jadvice pričajo, da so nakupili živila in drugo blago še pred njenim prihodom na določeno destinacijo. Za organizacijo potovanj je bil odgovoren uradnik, imenovan *magnus procurator* (pol. *wielkorzadcy*), s katerim so se posvetovali o trasi poti in pripravi postaj za sprejem kraljic. Podobno kot v času kraljice Jadvice so tudi druge žene kralja Jagiela na pot iz prestolnice pospremili s konji in z različnimi vozovi.¹³³

¹²⁹ Rach, str. 403.

¹³⁰ PodwKaz, str. 11, 13.

¹³¹ 28. novembra 1405 je prijezdila iz Stopnice do Nowega Korczyna (približno 35 km), od tam pa se je naslednji dan prav tako s konjem odpravila do Opatowieca (približno 10 km): »*Item stacio dne Regine, quando equiauit a dno Rege versus Cracouiam, sabatho in vigilia s. Andree apost. anno Domini quinto.*« (Rach, str. 319); 9. marca 1412 je iz Novega Sączu odjezdila proti Staremu Sączu (približno 7 km): »*D. regina cum sua curria ad prandium in Antiqua Sandecz recessit equitando Ungar(iam).*« (RK, str. 161); 16. decembra 1414 je prijezdila z Opatowa do Wiślice (približno 70 km, najverjetneje je na konju preživela le del poti): »*Dominica proxima post festum b. Lucie virginis dna Regina eodem die venit Wisliciam de Magno Oppathow, equitando a dno Rege ...*« (Rach, str. 449); dva dni kasneje pa je iz Wiślice odjezdila do Podolan (približno 20 km): »*Feria III dna Regina equitauit de Wislicia in Podolany et fecit ibi prelibacionem ...*« (Rach, str. 450).

¹³² »*Item eodem die familiaribus, qui venerant de Cracovia cum curro dicta colebka wlgariter, et eisdem, et eisdem pro expensis et equis ipsorum tot exposuimus pro toto VII sc. XII den.*« Rach 338. O prevoznih sredstvih v: Rutkowska, Itineraria, str. 96.

¹³³ Rutkowska, Itineraria, str. 96–97.

Dvor in prehrana

Spremlstvo, ki je spremljalo kraljice na njihovih potovanjih v tujino, je odražalo moč in blišč poljskega dvora. Tako je Długosz posebej izpostavil veličastno množico vitezov, cerkvenih dostojanstvenikov in gospodov, ki so Ano spremljali na njenem potovanju na Ogrsko leta 1412.¹³⁴ Nasprotno so v času potovanj znotraj države kraljici delali družbo zgolj njeni uradniki,¹³⁵ dvorjani, dvorne dame¹³⁶ in morebitni gostje.¹³⁷ Ano so na potovanjih brez dvoma spremljali tudi duhovniki, ki so zanje dnevno opravljali obrede – vsak njen dan, tako na potovanjih kot v Krakovu, se je začel s sveto mašo. O tem pričajo omembe duhovnikov v dvornih računih, kot tudi nekaj papeških notic, ki so bile poslane kraljevemu paru ali Ani sami.¹³⁸

Kolikšna je bila velikost Aninega spremlstva na potovanjih ali na Wawelu, nam viri neposredno ne poročajo. A v računskih knjigah kraljevega dvora se je ohranilo dovolj zapisov, da lahko na podlagi količine porabljenih prehrabnih proizvodov (predvsem mesa) določimo število ljudi za kraljičino mizo. Rutkowska je izračunala, da je Anin dvor na postankih v Nowem Korczynu in Wislici obsegal v povprečju 45 oseb (najmanj 32 in največ 56), v Nowem Sączu, pred odhodom na Ogrsko, pa so se številke vrtele med 80 in kar 186 oseb. Več kot 40 ljudi je kraljico spremljalo tudi takrat, ko je potovala sama, brez kralja.¹³⁹

¹³⁴ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 191, 201.

¹³⁵ Dvorni uradniki so Ano spremljali na vseh daljših potovanjih in v času postankov na kraljevih domenah. Vse od njenega prihoda v Krakov pa do njene smrti ji je kot podstrežaj služil Andrej iz Trzewelina. Hitreje so se menjali njeni komorniki; med leti 1403 in 1406 je to funkcijo opravljal Gniewosz iz Dalewic, med 1407 in 1408 pa Klemens iz Moskorzowa. Jakob iz Boturzyna je bil med 1402 in 1415 kraljičin podkomornik, med 1412 in 1415 pa je opravljal še funkcijo komornika. V zadnjih letih Aninega življenja sta ji kot komornika služila tudi Bartocz iz Charbinowic (med 1413 in 1414) in Jan Boruta iz Konina (med 1411 in 1415). Krakovski kanonik Jasiek je bil med leti 1413 in 1414 kraljičin zakladnik; Jan Ligęza iz Bobrka je med 1415 in 1416 opravljal funkcijo dvojnega točaja, leta 1415 pa je služil tudi kot podstrežaj. Nekateri od teh uradnikov so pogosteje spremljali kralja Jagiela, spet drugi so bili tesno povezani z dvorom kraljice, ki je predstavljal tudi odskočno desko za njihovo kasnejšo kariero. Rutkowska, *Itineraria*, str. 94–95.

¹³⁶ Od Aninih dvornih dam je znana le Hanka, soproga Jana z Gruszowa. Rutkowska, *Itineraria*, str. 93.

¹³⁷ Na potovanjih so Ano pogosto spremljali različni gostje, a računske knjige dvora večkrat nejasno pričajo o njih. Poimensko sta omenjeni le mazovska vojvodinja Aleksandra, Jagielova sestra, ki je kraljici novembra 1411 in novembra 1412 delala družbo v Wislici ter februarja in marca 1412 v Nowem Sączu; ter ratiborska vojvodinja Helena, Jagielova nečakinja, ki je prav tako izpričana v Novem Sączu februarja, marca in aprila 1412 (pred Ananim obiskom na Ogrskem in po njem). Rach, str. 392–393, 402; RK, str. 131–160, 166–167.

Februarja 1404 je skupaj s kraljevim parom v Nowem Korczynu prebivala neimenovana vojvodinja; Rutkowska meni, da je bila to Ofka, žena opolskega vojvode Boleslava, a slednji je bil poročen z Margareto Goriško, zato gre najverjetneje za Eufenijo Mazovsko, ženo opolskega vojvode Vladislava. Rutkowska, *Itineraria*, str. 90.

¹³⁸ 23. aprila 1401 je papež Bonifacij IX. dovolil Jagielu in njegovi bodoči ženi uporabo prenosnega oltarja. Nato je papež Inocent VII. 6. januarja in 7. novembra 1405 kraljici ponovno podelil to dovoljenje, vključno s pravico do poslušanja maše na lokacijah, kjer opravljanje božje službe praviloma ni bilo dovoljeno. BulPol III, nr. 754, 996, 1058.

¹³⁹ Rutkowska, *Itineraria*, str. 92–93.

Računske knjige kraljevega dvora so izjemen vir, saj iz njih ni mogoče razbrati le tega, koliko ljudi je sedelo za kraljičino mizo, ampak tudi, kaj so na njej postregli. Ohranjeni so podatki za daljša obdobja bivanja kraljevega para v Nowem Korczynu in Wiślici med leti 1403 in 1405, 1411 in 1415 ter za postanek v Nowem Sączu leta 1412. V knjigah so zabeleženi ločeni sezname dnevno nabavljene hrane tako za kralja in kraljico kot za prisotne goste in dvorno spremstvo.¹⁴⁰ Iz omenjenih zapisov ni mogoče rekonstruirati natančnih jedilnikov, saj ne vemo, v kakšnih kombinacijah so sestavine uporabljali, lahko pa si vsaj približno predstavljamo, kaj se je znašlo v kraljevih želodcih.

Ob nepostnih dneh so na kraljičini mizi navadno postregli tri vrste mesa, najpogosteje perutnino (piščanca, gos ali kopuna), svinjino in meso drobnice (jagnjetino, ovčetano ali kozletino), redkeje se pojavljata govedina in divjačina. Redno so bili na jedilniku jajca, sir, mleko in maslo. V spomladanskem in poletnem času se pojavlja tudi nekaj sezonske zelenjave in sadja, najpogosteje grah, zelje, repa in hruške. Kralj, v nasprotju z Ano, očitno ni bil velik ljubitelj zelenjave, saj se na njegovem jedilniku namesto slednje po navadi pojavi slanina.

Ob postnih dneh, ki jih je bilo letno kar med 145 in 165, so se na Anini mizi znašle ribe, najpogosteje sveže, pa tudi soljene, sušene in gojene. Pogosto je jedla rakce, nekajkrat naletimo tudi na jeguljo. Vse skupaj sta tako kraljica kot kralj venomer poplaknila s kakšno od različic lokalnega piva.

V Nowem Korczynu in Wiślici so bili predvsem postni jedilniki včasih zelo skromni – le ribe in pivo. Na nekoliko drugačno sliko naletimo v računih iz Nowega Sącza, kjer je tri do štiri vrste mesa ali rib (pogosto se omenja losos) dopolnila raznovrstna zelenjava – od solate, redkvice, peteršilja, česna in čebule do zeli, ki jih dandanes ne uporabljamo več v prehrani (*cruczmorka*, lat. *sium sisarum*). Kralj in kraljica sta občasno jedla lečo, Ani so nekajkrat pripravili jurčke. Obroke so popestrili z različnimi semeni, predvsem makovimi in konopljinimi, občasno tudi z orehi.

V Nowem Sączu se je kraljevemu paru za nekaj dni pridružil Herman II. Celjski – Długosz je upravičeno trdil, da je doživel kraljevsko dobrodošlico. Medtem ko sta kralj in kraljica jedla običajno postno hrano, se je Herman II. konec februarja gostil z lososom, ribjo omako, višnjami in figami, priprava njegovega obroka pa je zahtevala tudi vino.

Po vrnitvi s srečanja z Barbaro in Sigismundom na Ogrskem je Ana nekaj dni sama bivala v Nowem Sączu. V tem času med nabavljeno hrano edinkrat naletimo na vino in omembo kolačev iz maka in semen. Bogastvo kraljičine mize v teh dneh prav posebej izstopa, saj so na njej poleg zelenjave in mladega sira postregli obilo mesa – od odojkov, jagnjet, kozličev in teleta, do piščancev, kopunov in slanine.

Iz računskih knjig lahko razberemo, da je na jedilniku kraljevega para prevladovalo meso, ki je predstavljalo privilegij in statusni simbol. Plemstvo je iz njega naredilo glavno razpoznavno znamenje svojega prehranjevalnega sistema. Ob

¹⁴⁰ Rach, str. 286–288, 290–299, 301–306, 317–319, 392–393, 402–419, 421–450, 450–454, 456–489, 568–569; RK, str. 131, 134–135, 137, 139, 140–142, 144–160, 166–167.

postnih dneh so ga nadomestile ribe, za razkošje so veljale predvsem sveže, a v kulturnem pomenu so predstavljale le nadomestek za meso.¹⁴¹ Med prehrabnimi artikli se pogosto pojavlja tudi raznovrstno žito (pšenica, oves, proso), iz katerega so najverjetneje pripravljali kruh in razne pogače. V zapisih preseneča popolna prevlada piva nad vinom, ki ga zelo pogosto najdemo v krakovskih računskih knjigah za namen raznih slovesnosti. Prehrana večine gostov, ki so ob različnih priložnostih spremljali kraljevi par, je bila skromnejša, a še vedno raznovrstnejša od tiste, ki se je znašla na mizi dvornega spremstva.¹⁴²

Bivanje v Krakovu

Od leta 1038 je bil Krakov prestolnica poljskega kraljestva in s tem tudi glavni sedež kraljic. Vsa Anina potovanja so se začela in končala v prestolnici in tukaj je kraljica v nasprotju s kraljem preživela tudi največ svojega časa. Jagiello se je v Krakovu zadrževal le kratka obdobja, po navadi nekaj dni okrog četrte postne nedelje in novembra. Bila so tudi leta, ko v prestolnico sploh ni prišel. Kljub pogosti in dolgi kraljevi odsotnosti je Wawel ostal sedež kraljeve družine in dvora, prisotnost kraljic v Krakovu pa je krepila položaj mesta kot prestolnice.¹⁴³

Zmotno je misliti, da je Ana v času Jagielove odsotnosti le pasivno čakala na njegovo vrnitev. V Krakovu je izstavila tistih nekaj ohranjenih dokumentov, in čeprav je preživelo le deset Aninih pisem, je med njene pomembnejše aktivnosti zagotovo spadala korespondenca. Eno izmed pisem je bilo namenjeno Barbari Celjski in v njem ji je Ana priporočila svojega zvestega viteza H. Slednje dokazuje, da je med obema celjskima kraljicama obstajal osebni stik in to pismo zagotovo ni bilo edino, ki sta si ga sorodnici izmenjali.¹⁴⁴ Na Anino vpetost v upravno življenje kraljestva opozarja še eno nedatirano pismo, v katerem je kraljica priporočila svojega notarja za upravitelja neke župnije.¹⁴⁵

V določeni meri je Ana sodelovala pri vzgoji svoje hčere Jadvice, na kar kaže pismo, v katerem je sodnikom pojasnila, da je njena varuška K. de G. zaposlena s skrbjo za njeno hčer in posledično ne more upoštevati določenih sodnih rokov. Da

¹⁴¹ Montanari, *Lakota in izobilje*, str. 109.

¹⁴² Za pomoč pri prevajanju prehrabnih živil se iskreno zahvaljujem dr. Mateju Hriberšku.

¹⁴³ Rutkowska, *Itineraria*, str. 97–100.

¹⁴⁴ »Serenissima princeps, soror nostra carissima. Validi H. nostri fidelis dilecti presencium ostensoris maiestatis potentia promota, Sinceritatem Vestram studioso petimus affectu, quatenus apud serenissimum principem, dominum regem Ungarie, consortem vestrum carissimum, suffragancis et petitorias solite veletis iterponere partes vestras, ut eidem fideli nostro, pro serviciis suis fidelibus, multis hominibus bene notis condignam dignaretur facere recompensam, quod ipsum optinere posse per vestra suffragia minime dubitamus.« Klimecka, *Formularz ciechanowski*, str. 70.

¹⁴⁵ »Fidelis nosti dilecti. Quanto vos ad servicia quicumque nostra diligentes credimus, tanto vos ad exequenda postulacionis nostre beneplacita promptos existimare minime dubitamus. Idcirco fidelitates vestras reginali petimus ex affectu, quatenus regimen ecclesie vestre collacionis nunc vacantis, P. nostro fideli dilecto conferre velitis efficaciter causa nostri, quod vobis singulariter rependimus.« Klimecka, *Formularz ciechanowski*, str. 71.

varuška zaradi svoje odsotnosti ne bi utrpela kakšne škode ali obsodbe, je kraljica zahtevala predstavitev omenjenih rokov.¹⁴⁶

Zaradi pomanjkljivih virov ni mogoče natančneje določiti Aninih preostalih aktivnosti v Krakovu. Predvidevamo lahko, da je podobno kot Jagielova tretja žena Elizabeta Granowska čas preživljala v družbi povabljenih gostov, ki so bili še posebej številčni ob prazničnih dneh, se posvečala dobrodelnosti in verskim fundacijam, prisostvovala dvornim slovesnostim in se udeleževala verskih obredov.¹⁴⁷ Morda se je zanimala tudi za usodo ponovno ustanovljene krakovske univerze,¹⁴⁸ na kar opozarja upodobitev celjskega grba na najstarejšem rektorskem žezlu jagielonske univerze. Njegova prisotnost bi lahko nakazovala na njeno donacijo univerzi ali enostavno na izkaz spoštovanja in poklon kraljici.¹⁴⁹

Slika 2: Upodobitev celjskega grba na najstarejšem rektorskem žezlu jagielonske univerze. (Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Maius, Krakov)

A depiction of the Celje coat of arms on the oldest rectoral scepter of the Jagiellonian University. (The Jagiellonian University Museum Collegium Maius, Krakow)

¹⁴⁶ »Anna dei gracia regina etc. Fidelibus nostris iudici, subiudici, nec non camerariis, terrestri iudicio Cracoviensi presidentibus, graciam reginalem. Quia K. de. G. nostris occupata serviciis circa custodiam filie nostre, iudiciales, quos coram vobis habet nequit terminos attemptare, idcirco mandamus vobis, quatenus ipsus K. terminos huiusmodi, quos coram vobis habet assignatos differatis, tamdiu quousque peractis nostris serviciis, ad propria venire facientes, ne ipsa in causis suis dapnum aliquod aut iudicium paciatur.« Klimecka, *Formularz ciechanowski*, str. 71.

¹⁴⁷ Rutkowska, *Itineraria*, str. 97–100.

¹⁴⁸ Krakovsko univerzo je kot prvo univerzo na poljskem ozemlju leta 1364 ustanovil Kazimir III. Veliki, a je po njegovi smrti prenehala z delovanjem. Za njeno obnovo si je prizadevala že kraljica Jadviga – med drugim ji je darovala vse svoje dragulje – a njenega ponovnega odprtja ni dočakala.

¹⁴⁹ Na Poljskem se je ohranilo vsega skupaj pet celjskih grbov, ki jih lahko povežemo z Ano Celjsko ali njeno hčerjo Jadvigo. Poleg že omenjenega grba na rektorskem žezlu so identificirani še: na enem od stebrov župnijske cerkve v Gosławicach na Velikopoljskem, na krstilniku cerkve sv. Štefana v Krakovu (staro srednjeveško cerkev je nadomestila istoimenska nova), na pečnici grbovne peči iz Jankówa na Velikopoljskem in v heraldičnem frizu stolne cerkve v kraju Sandomierz, ki bo obravnavan nekoliko kasneje. Giergiel in Ptak, *The Heraldic Frieze*, str. 20–22.

Anina vloga v javnem življenju

Zaradi maloštevilnih virov, ki bi pričali o Aninem političnem in upravnem udejstvovanju, se je uveljavilo mnenje, da kot kraljica ni imela posebnega vpliva niti na svojega moža niti na politično dogajanje v kraljestvu. Iz Anine korespondence se je ohranilo le deset pisem in dva mandata; na podlagi tega ni mogoče presoditi, ali je pomanjkanje virov posledica njene neaktivnosti ali je material enostavno podlegel zobu časa. Zato je Anino vlogo in njen vpliv v javnem življenju poljskega kraljestva nemogoče realno ovrednotiti.

Ana ni nikoli prevzela Jadviginega mesta, saj to niti ni bilo mogoče – Jadvigo so od rojstva pripravljali na vlogo kraljice, ki jo je kasneje na vseh področjih z odliko opravljala. Nasprotno Ana ni bila vzgojena kot bodoča kraljica in je imela za pripravo na tako pomemben položaj le malo časa. Kljub temu so jo na Poljskem toplo sprejeli in vse življenje je kralja vestno in pogosto spremljala na njegovih potovanjih ter tako opravljala svojo reprezentativno vlogo, ki je zaradi njenega piasovskega porekla predvsem na pridruženih poljskih ozemljih dobila tudi političen značaj. Ana je iz ozadja prisostvovala številnim političnim dogodkom, saj Jagielovi postanki na malopoljskih domenah niso služili le počitku po dolgi potovanjih in druženju s soprogo, ampak so se predvsem v Wiślici in Nowem Korczynu zbirali kraljevi svetovalci. Tukaj je kralj sprejemal številne goste in odposlance iz tujine. Prisotnost kraljice ne pomeni, da je sodelovala v političnih odločitvah, njena vloga ob kralju je bila verjetno predvsem prestižnega pomena. Tako lahko sklepamo, da je bilo Anino javno udejstvovanje v večini primerov le formalnost, a določeni namigi kažejo, da le ni bila tako pasivna, kot se zdi na prvi pogled.

Že leta 1404 najdemo v križarski korespondenci zaznamek o pismu, ki je bilo naslovljeno neposredno na Ano in je vsebovalo pritožbo pruskih trgovcev proti mestu Krakov.¹⁵⁰ Ali se je kraljica nanj odzvala, ni znano, ji je pa v takšnih primerih zagotovo koristilo znanje nemškega jezika, ki ga Jagielo ni obvladal. Tri leta kasneje, 11. maja 1407, je bila Ana prisotna v Złatoryji na Velikopoljskem, kjer so potekala poljsko-tevtonska pogajanja. Beseda je tekla med drugim o trgovskih odnosih med podaniki nemškega viteškega reda in krakovskimi trgovci. Glede na zgoraj omenjeno pismo je kraljico zadeva verjetno zanimala, morda je v prid domačih trgovcev celo sama intervenirala. Prav to je storila nekaj let kasneje, ko je v času poljsko-litovsko-tevtonskega obračuna pri Grünwaldu v korist enega izmed krakovskih trgovcev osebno posredovala pri papežu, ogrskem kralju Sigismundu in Hermanu II. Celjskem.¹⁵¹ Ana je bila pogosto prisotna tudi pri pogajanjih med Jagielom in ogrskimi odposlanci; leta 1405 je kraljevi par nekajkrat obiskal Nikolaj Garai,¹⁵² leta 1410 pa je pri poljskem kralju posredoval Herman II. Celjski. Anina navzočnost je političnim razgovorom zaradi sorodstvenih povezav zagotovo dala manj uraden in spravljivejši ton.¹⁵³ Leta 1412 se je kraljica Ana osebno odpravila

¹⁵⁰ Regesta, nr. 778.

¹⁵¹ CE I, nr. 32, 33.

¹⁵² Rach, str. 297–298, 317–318. Rutkowska, Itineraria, str. 66.

¹⁵³ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 49.

na Ogrsko in pred odhodom izdala dva dokumenta, ki urejata tekoče zadeve njenih podanikov, kar kaže, da se je kot kraljica v določeni meri ukvarjala tudi z birokratskimi posli.¹⁵⁴ Na Ogrskem je Ana v družbi Barbare Celjske spremljala pogajanja med Jagielom in Sigismundom; zanimiva se zdi Długoszeva omemba, da naj bi ogrski kralj ob odprtju razprave o odnosu do nemškega viteškega reda prepričal Jagiela, naj Ano pošlje nazaj v Krakov.¹⁵⁵ Ta opazka skupaj s prej omenjenim križniškim pritožbenim pismom govori v prid v literaturi prisotni domnevi, da je bila Ana sovražno nastrojena do nemškega viteškega reda.¹⁵⁶ Najtrdnejši temelj za ta sklep pa nam ponudi eden izmed pruskih letopiscev, ki je po Posilgovi smrti nadaljeval pisanje njegove kronike. V zapisu poudari že omenjeni prijateljski odnos, ki ga je do nemškega viteškega reda gojila kraljica Jadvigica in nadaljuje, da je po njeni smrti poljski kralj za ženo vzel hčer celjskega grofa, ki je nasprotovala redu ter potegnila kralja in Poljsko v vojno z njim. Zaključi z zadovoljstvom, da je kmalu umrla, saj bi drugače nad red priklicala še več nesreč.¹⁵⁷

Odkrito sovražna opazka pruskega kronista o domnevno tihi in pasivni kraljici preseneča. Mogoče jo je postaviti v kontekst časa, ki je ženskam zlahka pripisal številne slabe lastnosti (lep primer je Barbara Celjska) in jih okrivil za marsikatero nesrečo. Že v 14. stoletju je izginil pozitiven odnos do ženskih junakinj in zaradi počasi razkrajajočega se viteškega etosa so žensko z močno osebnostjo obravnavali kot grožnjo ter jo posledično stigmatizirali.¹⁵⁸ Ana ni nadaljevala Jadvigine prijateljske politike do nemškega viteškega reda, kar je pri piscu kronike očitno vzbudilo zamero, a vsekakor ni imela dovolj moči, da bi nad Poljsko priklicala vojno, ki je bila posledica številnih drugih dejavnikov. Ključni vzrok za kronistovo nenaklonjenost najverjetneje leži v pismu, ki ga je kraljica poslala koncilu v Konstanci. V njem poskuša osvetliti poljski pogled na problem pokristjanjenja Litve in Samogitije. Izpostavi, da si z Jagielom močno prizadevata za krepitev in širjenje katoliške vere, ter meni, da njunih naporov ne cenijo dovolj. Dodaja, da sta s kraljem že dvanaest let srečno poročena in uspešno obvladujeta poljsko državo. Zato jo toliko bolj preseneča klevetanje, ki ga na račun Poljske in njenega soproga širi nemški viteški red. V nadaljevanju Ana pojasni, da prav križniki sejejo grozo med na novo pokristjanjenim prebivalstvom, zažigajo pravkar zgrajene cerkve ter v litovske dežele prinašajo trpljenje in bolečino. Pod njihovim mečem padejo vsi, otroci, starci in duhovniki. Ana opozori, da zaradi teh grozot, ki se jih ne da opisati z besedami, ravnanje nemškega viteškega reda meče slabo luč na celotno krščansko občestvo in prisotne v Konstanci pozove, naj glede tega nekaj ukrenejo.¹⁵⁹

¹⁵⁴ Elementa II, nr. 4, 5.

¹⁵⁵ Długosz, *Annales: Liber X/XI*, str. 194.

¹⁵⁶ Rutkowska, *Itineraria*, str. 87; Rudzki, *Polskie królowe*, str. 87, 89; Besala, *Małżeństwa królewskie*, str. 35.

¹⁵⁷ »Noch erim (Jadvigica) tode nam her zcu wibe des graven tochter von Zcele; dy was weder den ordin und herte den konyng und dy Polen zcu dem krie; und sy vorstarb korczlich, sy hette anders mer ungeluckes gebruwîn.« Posilge, *Chronik*, str. 370.

¹⁵⁸ Golob, *Barbara of Celje (Cilli)*, str. 108–109.

¹⁵⁹ Celotno pismo obsega okoli dve strani. Elementa II, nr. 57.

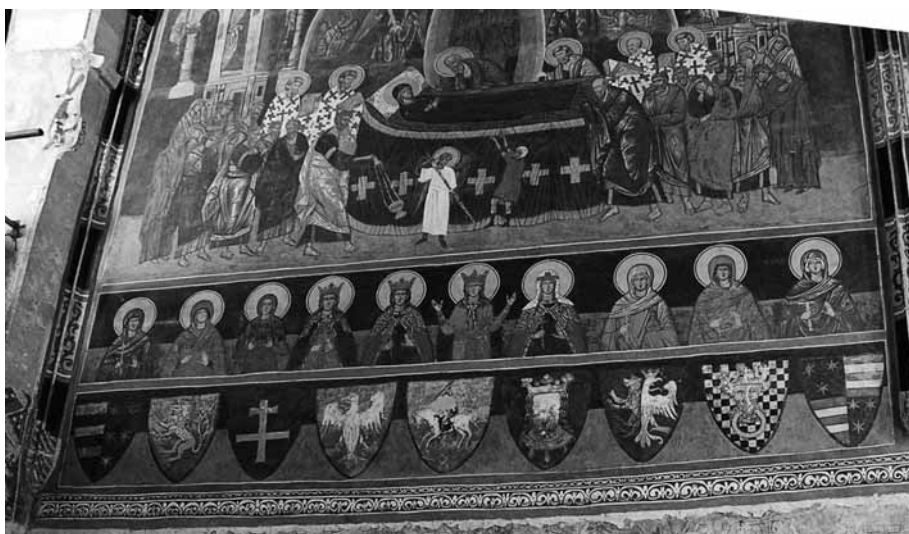
Podrobnejši pregled vsebine pisma in težke besede, ki jih je Ana uperila proti nemškemu viteškemu redu, osvetlijo njen odnos do tevtoncev in ponudijo razlago za kronistovo neprijazno opazko. Komu v Konstanci je bilo pismo dostavljeno in kakšen vpliv je imelo, ni znano. Poljska stališča je na koncilu zastopal rektor jagielonske univerze Paweł Włodkowic (*Paulus Vladimiri*)¹⁶⁰ in morda mu je pismo služilo pri pripravi argumentacije za proces. Tako v Konstanci niso bili prisotni le Herman II. Celjski ter njegova otroka Friderik II. in ogrska kraljica Barbara, ampak se je s pomočjo pisane besede slišal tudi Anin glas.

Dodaten namig na Anino protikrižniško usmerjenost bi lahko predstavljala upodobitev celjskega grba v stolni cerkvi v Sandomierzu, kjer naj bi se vsako leto ob obletnici grünwaldske bitke slovesno spominjali zmage nad največjim sovražnikom kraljestva. Anin grb je del heraldičnega friza devetih grbov na severni steni prezbiterija. Sedem od teh grbov najdemo tudi v Jagielovem majestetnem pečatu, medtem ko sta v frizu še dva dodatna: Jagielov križ in celjske zvezde. Dodatna grba naj bi predstavljala oblast kraljevega para, simbolizirala dinastično kontinuiteto in hkrati opozarjala na spremembo oblasti na poljskem prestolu. Heraldčni friz v sakralni ustanovi pomeni tudi vključitev simbolov oblasti v religiozno naracijo poslikav, katerih del je bil. Na južni strani prezbiterija (nasproti heraldičnega friza) je freska z motivom Jezusa, ki razpošlje svoje učence, katera se ne ujema s preostalimi, Mariji posvečenimi freskami. Grünwaldska zmaga je bila izbojevana 15. julija, ravno na dan, ko se je praznoval praznik *dispersio apostolorum* (Jezus razpošlje svoje učence), zato naj bi prisotnost omenjene freske dokazovala, da je bila sandomierzka stolna cerkev namenjena prav obletnici praznovanja zmage nad nemškim viteškim redom, Anin grb pa naj bi domnevo še podkrepil.¹⁶¹

Glede na zapisano lahko zaključimo, da je Ana v diplomatski igri z nemškim viteškim redom odigrala določeno vlogo, vsekakor pa zgoraj omenjeno pismo koncilu v Konstanci predstavlja najpomembnejšo manifestacijo njenega političnega udejstvovanja.

¹⁶⁰ Christiansen, *The Northern Crusades*, str. 221–231.

¹⁶¹ Giergiel in Ptak menita, da naj bi celjski grb nakazoval na enakovredno obravnavanje kraljice in njeno tesno sodelovanje z možem. Tako naj bi bila izražena Anin kraljevski položaj kot tudi njeno plemenito poreklo. Giergiel in Ptak, *The Heraldic Frieze*, 3–38; Giergiel in Ptak, *The newly-discovered*, str. 365–384.

Slika 3: Grbovni friz v prezbitoriju stolne cerkve v kraju Sandomierz. Celjski grb spodaj na skrajni desni. (iz Lukanc in Fugger Germadnik, *Ana Celjska – Anna Cylejska*, str. 37).

*The heraldic frieze in the presbytery of the cathedral in Sandomierz. The Celje coat of arms is below on the far right-hand side. (From Lukanc and Fugger Germadnik, *Ana Celjska – Anna Cylejska*, p. 37).*

Sklep

V nasprotju z Barbaro Celjsko ali Veroniko Deseniško se Ana Celjska ni ohranila v slovenskem zgodovinskem spominu. Razumljivo, saj je Celje zapustila kot mlado dekle in se tja ni nikoli več vrnila. Čeprav ni delovala na slovenskem ozemlju, je z njim preko stikov s Hermanom II. in Barbaro ostala na neki način povezana. Njena poroka z Jagielom je znatno dvignila ugled celjske hiše in hkrati predstavljala pomemben dejavnik pri zaroki Sigismunda Luksemburškega z Barbaro Celjsko, ki je zopet spletla sorodstveno vez med poljskim in ogrskim prestolom. Omenjena povezava je Hermanu II. omogočila tudi razširitev diplomatskega delovanja na dežele poljske krone in tako še utrdila njegov položaj pomembnega Sigismundovega sodelavca.

Zaradi redkih sledi Anine podobe ne moremo zaokrožiti v takšnih podrobnostih, kot bi si jo želeli, a sklenemo lahko, da je spregledana kraljica zagotovo imela nezanemarljiv vpliv tako pri vzponu grofov Celjskih kot na življenjski utrip poljskega kraljestva. Zagotavljal ji ga je sam kraljevi položaj, kot tudi večja ali manjša lastna angažiranost, ki se je morala gibati v okviru poznosrednjeveške predstave o splošni vlogi kraljice. Bistveni pomen pa je imelo predvsem Anino plemenito poreklo, ki je ustvarilo dinastični most med piastovsko preteklostjo in jagielonsko prihodnostjo poljskega kraljestva.

Priloga: **Itinerar Ane Celjske**

Itinerar je povzet po Rutkowski (*Itineraria žon króla Władysława Jagielly*) s popravki in dopolnitvami.

1380–1388 – 1401		Celje	/	HHStA AUR, 23. junij 1396.
1401	po 23. april	pot na Poljsko preko panonskih dežel	/	BulPol III, nr. 753; Dł X, str. 237.
	16. julij	Zator →	/	KKaz, 538.
	16. julij	Krakov	K	KalKatKraK, str. 156; NKMK, str. 267, 329; Dł X, str. 238 (1400).
1402	29. januar	Krakov	K	RMiech, str. 129–130; SRP: Posilge, str. 245; SRP: Annalista Thorunensis, str. 255; RŚwięt, str. 83 (1401); Dł X, str. 243–244 (1401); NKMK, str. 269; Formularz Jerzego, nr. 18–19.
	do 31. januar	Krakov	K	Terr. Crac. 3a, str. 430–431.
	do 8. marec	Krakov	K	IWJ, str. 43.
	marec – maj	Velikopoljska	K	IWJ, str. 43.
	pred 8. junij	Krakov	K	IWJ, str. 43.
	september – oktober	Rdeča Rutenija	K	AS, nr. 23.
1403	25. februar	Krakov	K	RMiech, str. 130; Terr. Crac. 3b, str. 25; NKMK, str. 273, 335, 338; Dł X, str. 247 (1402); RŚwięt, str. 83 (1402).
	do 15. marec	Krakov	K	IWJ, str. 44.
	april – junij	Velikopoljska	K	IWJ, str. 44.
	19.–21. junij	Lublin	K	KmK I, nr. 103 = Vitoldiana nr. 178.
	oktober	Rdeča Rutenija	K	IWJ, str. 44; MatArch, nr. 19 (11. 10.); ZDM VI, nr. 1661 (17. 10.).
	6. november	Biecz	K	KDW V, nr. 38.
1404	10.–12. november	Nowy Korczyn	K	Rach, str. 286–288.
	16.–17. in 19. februar	Nowy Korczyn	K	Rach, str. 290–291.
	4.–9. marec	Krakov	K	IWJ, str. 45.
	12., 13. maj	Oborniki	K	KPozn, nr. 1838, 1850; IWJ, str. 45.
	20.–26. julij	Nowy Korczyn	K	Rach, str. 292–296.
1404	7.–8. oktober	Lvov	K	PomLw, 2–5; IWJ, str. 46.

1405	7.–10. marec	Nowy Korczyn →	K	Rach, str. 296–299.
	noč 10./11. marec	Przemików	K	Rach, str. 299.
	19.–26. marec	Krakov	K	IWJ, str. 46.
	16. avgust–1. september	Nowy Korczyn	K	Rach, str. 301–316.
	20. november	Przemików	K	Rach, str. 317.
	21.–22. november	Nowy Korczyn →	K	Rach, str. 317–318.
	noč 22./23. november	Stopnica	K	Rach, str. 318.
	28.–29. november	Nowy Korczyn →		Rach, str. 319.
	noč 29./30. november	Opatowiec →		Rach, str. 319.
	po 30. november	Krakov		Rach, str. 319.
1406	7.–20. marec	Krakov	K	IWJ, str. 47; KM, nr. 1096.
	november	Lvov	K	PomLw, str. 32, 39.
1407	3.–7. marec	Krakov	K	IWJ, str. 48.
	pred 11. maj	Złotoria	K	Czacharowski, Rola króla Władysława Jagiełły, str. 69–70.
	3.–10. junij	Poznań	K	IWJ, str. 48.
	junij/julij	Łęczyca – Inowłódy	K	IWJ, str. 49.
	pred? 16. avgust	Krakov	K	IWJ, str. 49.
1408	februar/marec	Jedlnia	K	NKMK, str. 282. IWJ, str. 49. PodwKaz, str. 398.
	18.–22. marec	Krakov	K	IWJ, str. 49.
	8. april	Krakov		Dł X/XI, str. 23; SRP: Annalista Thorunensis, str. 290; RŚwięt, str. 83 (1409); NMKM, str. 279–282; Elementa II, nr. 34, 35; Klimecka, <i>Formularz ciechanowski</i> , str. 61, 63–64.
	8. ali 20. maj ali 25. julij	Krakov	K	Dł X/XI, str. 23; BulPol III, nr. 1196; Klimecka, str. 63–64.
	oktober	Lvov	K	PomLw, str. 62; IWJ, str. 50.
1409	3., 12.–20. marec	Krakov	K	IWJ, str. 50.
	23. marec ali november	Żarnowiec	K	NKMK, str. 284. IWJ, str. 50, 52.
	ok. 12. april	Olkusz		PodwKaz, str. 399.
	ok. 5. november, 21. november	Krakov	J K	NKMK, str. 284. IWJ, str. 52.

1410	pred 30. januar	Krakov →		Dł X/XI, str. 49.
	ok. 30. januar	Kozienice →	K	Dł X/XI, str. 49.
	začetek februarja	Jedlnia	K	Dł X/XI, str. 49; CE II, nr. 29.
	22. april – 8. maj	Krakov	K	IWJ, str. 54.
	11., 18., 22. maj	Nowy Korczyn	K J	Dł X/XI, str. 60.
	27.–29. maj	Krakov	K	IWJ, str. 54.
	12. december	Krakov		Świeboda, Tajemniczy list, str. 86.
1411	po 27. december	Opatów → Łagów →	K	Dł X/XI, str. 175.
	3. januar	Kielce →	K	Dł X/XI, str. 175; IWJ, str. 57.
	6. januar	Radoszyce →	K	Dł X/XI, str. 175.
	po 6. januar	Krakov		Dł X/XI, str. 175.
	24. februar – 2. marec	Sandomierz →	K	Dł X/XI, str. 181; IWJ, str. 57.
	začetek marca	Krakov		Dł X/XI, str. 181.
	september – oktober	Lvov	K	PomLw, str. 104; IWJ, str. 58.
	18.–27. november	Krakov	K	IWJ, str. 58.
	29.–30. november	Wiślica →	K	Rach, str. 392–393; IWJ, str. 58.
	30. november	Stopnica	K	Rach, str. 393.
	pred 5. december, 2. december	Opatów →	K	Rach, str. 393; IWJ, str. 58.
	5.–7. december	Wiślica →		Rach, str. 393.
1412	7. december	Proszowice		Rach, str. 393.
	17.–29. januar do okrog 12. februar	Krakov →	K	IWJ, str. 59.
	13., 14. februar – 9. marec	Nowy Sącz →	K	RK, str. 131–161; Rach, str. 568; Dł X/XI, str. 190; IWJ, str. 59.
	9. marec	Stary Sącz →		RK, str. 161 = Rach, str. 568.
	9. marec	pot na Ogrsko		RK, str. 161 = Rach, str. 568.
	marec	Kežmarok		Dł X/XI, str. 191.
	marec	Lubowla	K	Dł X/XI, str. 191.
	do ok. 25. marec	Košice	K	Dł X/XI, str. 201.
	31. marec – 4. april	Nowy Sącz →		RK, str. 165–167 = Rach, str. 568–569.
	4. april	Lipnica		RK, str. 167 = Rach, str. 569.
	pred 19. julij	Świętż Krzyż (Łysa Góra) →		Rach, str. 403.
	19.–21. julij	Wiślica →		Rach, str. 403.
	21. julij	Przemyskow		Rach, str. 403–404.
	7., 10.–18. avgust	Krakov	K	Dł X/XI, str. 208; IWJ, str. 59.
	20. avgust – 1. september	Wiślica in Nowy Korczyn →	K	Rach, str. 404–419; IWJ, str. 59.
	1. september	Pacanów		Rach, str. 419.
	oktober – november	Lvov	K	PomLw, str. 115.
	25.–26. november	Wiślica	K	Rach, str. 402–403.

1413	5.–10. marec	Jedlnia	K J	IWJ, str. 60. KLitwa, str. 386.
	18.–22. marec	Nowy Korczyn →	K	Rach, str. 421–424.
	22. marec	Przemków	K	Rach, str. 424.
	28.–31. marec	Krakov	K	IWJ, str. 60.
	16. maj	Brześć Kujawski	K	CV, nr. 1152.
	14.–30. avgust	Wislica in Nowy Korczyn →	K J	Rach, str. 425–444.
	po 30. avgust	odhod v Rutenijo	K	Rach, str. 444.
	september – oktober	Rdeča Rutenija	K	Rach, str. 444; IWJ, str. 61.
	po 4. oktober	odhod v Litvo	K J	Dł XI, str. 21; IWJ, str. 61.
	november	Kaunas →	K J	Dł XI, str. 21.
	november	Samogitija	K J	Dł XI, str. 21.
	po 19., a pred 23. november	Rumszyszki →	K J	CV, nr. 567.
	po 23. november, 25. december	Vilna	K J	CV, nr. 567; Dł XI, str. 26; IWJ, str. 62.
1414	januar – februar	nazaj na Poljsko: Pińsk → Łuck → Włodzimierz → Hrubieszów → Luboml (2. 2.) → Chełm	J	Dł XI, str. 27–28.
	4.–7. marec	Nowy Korczyn	K J	Rach, str. 450–454.
	12.–22. marec	Krakov	K	IWJ, str. 62.
	po 11. marec, pred 21. april	Słomniki		PodwKaz, str. 402.
	ok. 19. september	Proszowice		PodwKaz, str. 403.
	2. november	Wislica		Rach, str. 445.
	3. november	Skotniki →		Rach, str. 445.
	3. november	Dobrow		Rach, str. 445.
	po 3. november	Opatów	K	Dł XI, str. 43; IWJ, str. 63.
	24.–25. november	Przemków →	K	Rach, str. 445–446.
	25.–27. november	Nowy Korczyn →	K	Rach, str. 446–449
	noč 27./28. november	Stopnica	K	Rach, str. 449.
	pred 16. december	Opatów →	K	Rach, str. 449.
	16.–18. december	Wislica →		Rach, str. 449–450.
	18. december	Podolany		Rach, str. 450.

1415	(3.?) 4. februar	Parczew	K	Dł XI, str. 54. KKK, nr. 558.
	27. februar	Połaniec →	K	Rach, str. 456.
	27. februar – 5. marec	Nowy Korczyn	K	Rach, str. 456–463. KM, nr. 1146.
	19. april	Sanok	K	ZDM VI, nr. 1794.
	ok. 19.–21. maj	Śniatyn →	K	Dł XI, str. 54–55.
	maj	Krakov		Dł XI, str. 54–55.
	ok. 8. junij	Bochnia		PodwKaz, str. 404.
	ok. 8. junij	Słomniki		PodwKaz, str. 404.
	18.–27. avgust	Wiślica →	K	Rach, str. 463–476; Dł XI, str. 56.
	27. avgust – 1. september	Nowy Korczyn	K	Rach, str. 476–484.
	17. september	Proszowice		PodwKaz, str. 404.
	24.–26. november	Przemków	K	Rach, str. 485–489.
	februar – marec	Krakov		Dł XI, str. 59.
1416	20. ali 21. marec	Krakov	K	KalKatKraK, str. 917, 919; Dł XI, str. 59; RŚwięt, str. 85–86.

Legenda:

ležeče – domneven kraj in čas bivanja, ki se ga ne da dokončno potrditi z viri

→ – premik kraljice iz enega kraja do drugega

K – prisotnost kralja Jagiela

J – prisotnost Anine hčere Jadvige

Dodaten seznam kratic in okrajšav, uporabljenih v itinerarju¹⁶²:

Dł – *Długosz: Annales seu cronicae incliti regni poloniae*

IWJ – *Gąsiorowski: Itinerarium króla Władysława Jagiełły*

AS – *Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie*¹⁶³

Vitoldiana – *Vitoldiana: Codex privilegiorum Vitoldi Magni ducis Lithuaniae 1386-1430*¹⁶⁴

MatArch – *Materiały archiwalne, wyjęte głównie z Metryki Litewskiej od 1348 do 1607 roku*¹⁶⁵

KDW – *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*¹⁶⁶

KM – *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*¹⁶⁷

KKK – *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej ś. Wacława*¹⁶⁸

¹⁶² Nekateri v itinerarju navedeni viri niso umeščeni v bibliografijo, saj niso bili vključeni v raziskavo. Povzeti so po Rutkowski za potrebe itinerarja in v celoti zapisani v sledečih opombah.

¹⁶³ Skobielski, Piotr in Zygmunt Luba Radziwiński in Bronisław Gorczak, ur, *Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie*, t. I, 1366-1506. Lwów: Nakładem właściciela, 1887.

¹⁶⁴ Ochmański, Jerzy, ur, *Vitoldiana: Codex privilegiorum Vitoldi Magni ducis Lithuaniae 1386-1430*. Warszawa: Państwowe Wydawn. Nauk., 1986.

¹⁶⁵ Prochaska, Antoni, ur, *Materiały archiwalne, wyjęte głównie z Metryki Litewskiej od 1348 do 1607 roku*. Lwów: Jerzy Sewer Dunin Borkowski, 1890.

¹⁶⁶ Gąsiorowski, Antoni, ur, *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. V. Warszawa: Państw. Wydawn. Naukowe, 1908.

¹⁶⁷ Piekosiński, Franciszek, ur, *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, t. IV. Krakow: Nakł. Akademii Umiejętności Krakowskiej, 1905.

¹⁶⁸ Piekosiński, Franciszek, in Ksawery Piekosiński, ur, *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej ś. Wacława*, t. II. Kraków: nakł. Akademii Umiejętności, 1883.

Viri in literatura

Kratice

BulPol – *Bullarium Poloniae*

CDP – *Codex Diplomaticus Prussicus*

CE – *Codex epistolaris saeculi decimi quinti*

Elementa – *Elementa ad fontium editiones*

Formularz Jerzego – *Liber folmularum Georgii, castri Cracoviensis notarii ca 1399-1415* =
Formularz Jerzego pisarza grodzkiego krakowskiego

KalKatKraK – *Kalendarz Krakowski (Calendarii Cracoviensis) in Kalendarz katedry krakowskiej*
(Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz)

KmK – *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa*

KKaz – *Księgi radzieckie Kazimierskie 1369-1381 i 1385-1402*

KLitwy – *Kodeks dyplomatyczny Litwy*

KPozn – *Księga ziemska poznańska 1400-1407*

MDC – *Monumenta historica ducatus Carinthie*

MGH – *Monumenta Germaniae Historica*

NKMK – *Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa od r. 1300 do 1400*

PodwKaz – *Podwody kazimierskie 1407-1432*

PomLw – *Księga przychodów i rozchodów miasta 1414-1426*

PSB – *Polski słownik biograficzny*

Rach – *Rachunki dworu króla Władysława Jagielly i królowej Jadwigi z lat 1388 do 1420*

Regesta – *Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum, 1198-1525*

RMiech – *Rocznik miechowski*

RK – *Rachunki krolewskie z lat 1393-1395 i 1412*

RŚwięt – *Rocznik świętokrzyski*

SRP – *Scriptores rerum Prussicarum*

ZDM – *Zbiór dokumentów małopolskich*

Neobjavljeni viri

ANK – Archiwum Narodowe w Krakowie, Krakov.

Terrestria Cracoviensia: Terr. Crac. 3a, str. 430–431; Terr. Crac. 3b; str. 25.

ARS – Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana.

AS 1063 – Zbirka listin (ZL): 4327, 4335, 4384, 4629, 4630, 4633, 4640.

CKCL – Centralna kartoteka srednjeveških listin, ur. Božo Otorepec (tipkopis). Zgodovinski
inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Ljubljana.

HHStA – Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Dunaj.

AUR – Allgemeine Urkundenreihe: 1377 V 19; 1377 XI 23; 1396 VI 23.

Elektronski viri

Biblioteka Jagiellońska Uniwersytetu Jagiellońskiego, Krakov.

<http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=325048&from=publication&showContent=true>,
25. junij 2016.

Objavljeni viri

Andrej iz Regensburga, Cronica inedita de expeditionibus in Bohemiam contra Husistas ha-
reticos. *Podoba Celjskih grofov v narativnih virih*, Janez Mlinar. Ljubljana: Historia

- 11, Znanstvena zbirka Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2005, str. 296–297.
- Annalista Thorunensis, *Scriptores rerum Prussicarum: die Geschichtquellen der preußischen Vorzeit bis zum Untergange der Ordensherrschaft III.*, ur. Theodor Hirsch in Gottfried Ernst Wilhelm Strehlke in Max Pollux Töppen. Leipzig: Hirzel, 1866, str. 57–316.
- Bielowski, August, ur., Kalendarz Krakowski (Calendarii Cracoviensis). *Monumenta Poloniae Historica II*. Lwów: Nakładem własnym, 1872.
- Chmiel, Adam, ur., *Księgi radzieckie Kazimierskie 1369–1381 i 1385–1402*. Krakow: W druk. Uniw. Jag., 1932.
- Czołowski, Aleksander, ur., Księga przychodów i rozchodów miasta 1414–1426. *Pomniki dziejowe Lwowa, t. II. in III*. Lwów: Gmina król. stoł. miasta Lwowa, 1905.
- Długosz, Jan, *Annales seu cronicae incliti regni poloniae, Liber X, 1370–1405*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1985.
- Długosz, Jan, *Annales seu cronicae incliti regni poloniae, Liber X/XI, 1406–1413*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1997.
- Długosz, Jan, *Annales seu cronicae incliti regni poloniae, Liber XI, 1413–1430*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2000.
- Górski, Karol, ur., *Liber folmularum Georgii, castri Cracoviensis notarii ca 1399–1415 = Formularz Jerzego pisarza grodzkiego krakowskiego*. Toruń: Towarzystwo Naukowe, 1950.
- Hirsch, Theodor, in Gottfried Ernst Wilhelm Strehlke in Max Pollux Töppen, ur., *Scriptores rerum Prussicarum: die Geschichtquellen der preußischen Vorzeit bis zum Untergange der Ordensherrschaft III*. Leipzig: Hirzel, 1866.
- Iodocus, Decius Ludovicus, *De vetustatibus Polonorum liber I. De Jagellonum familia liber II. De Sigismundi (I) regis temporibus liber III*. Krakow: Wietor Hieronim, 1521.
- Joachim, Erich, in Walther Hubatsch, ur., *Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum, 1198–1525*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1948.
- Kaczmarczyk, Kazimierz, in Karo Rzyński, ur., *Księga ziemna poznańska 1400–1407*. Poznań, 1840.
- Klimecka, Grażyna, *Formularz ciechanowski: z historii tworzenia języka dokumentu polskiego wieków średnich*. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 1997.
- Kozłowska-Budkowa, Zofia, ur., Kalendarz katedry krakowskiej (Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz). *Monumenta Poloniae Historica s. n. V*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978.
- Kozłowska-Budkowa, Zofia, ur., Rocznik miechowski. *Studia Źródłoznawcze V*. Warszawa: Poznań: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1960.
- Krones, Franz, ur., *Die Freien von Saneck und ihre Chronik als Grafen von Cilli*. Graz: Leuschner und Lubensky, 1883; Prevod: Golia, Ludvik Modest, ur., *Kronika grofov Celjskih*. Maribor: Obzorja, 1972.
- Krzyżanowski, Stanisław, ur., *Podwody kazimierskie 1407–1432*. Kraków: Akademia Umiejętności, 1913.
- Kuraś, Stanisław, in Irena Sułkowska-Kurasiowa, ur., *Zbiór dokumentów małopolskich. Cz. 6, Dokumenty króla Władysława Jagiełły z lat 1386–1417*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydaw. Polskiej Akademii Nauk, 1974.
- Kuraś, Stanisław, in Karol Buczek in Irena Sułkowska-Kurasiowa, ur., *Zbiór dokumentów małopolskich. Cz. 4, Dokumenty z lat 1211–1400*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydaw. Polskiej Akademii Nauk, 1969.
- Maurice, Michael, prev., *The annals of Jan Długosz: annales seu cronicae incliti regni*. Chichester, Sussex: IM Publications, 1997.
- Piekosiński, Franciszek, in Józef Szujski, ur., Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa

- od r. 1300 do 1400. *Monumenta Poloniae Historica s. n. IV*. Kraków: Nakł. Akademii Umiejetnosci Krakowskiej, 1878.
- Piekosiński, Franciszek, ur., *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa, t. I, 1257–1506*. Krakow, 1879.
- Piekosiński, Franciszek, ur., *Rachunki dworu króla Władysława Jagiełły i królowej Jadwigi z lat 1388 do 1420*. Kraków: Nakładem Polskiej Akademii Umiejetności, 1896.
- von Posilge, Johann, Chronik des Landes Preussen. *Scriptores rerum Prussicarum: die Geschichtquellen der preußischen Vorzeit bis zum Untergange der Ordensherrschaft III.*, ur. Theodor Hirsch in Gottfried Ernst Wilhelm Strehle in Max Pollux Töppen. Leipzig: Hirzel, 1866, str. 79–316.
- Raczyński, Edward, ur., *Kodeks dyplomatyczny Litwy*. Wrocław: Nakładem Zygmunta Schlettera, 1845.
- Rutkowska-Płachcińska, Anna, ur., *Rocznik swietokrzyski. Monumenta Poloniae Historica s. n. XII*. Kraków: Nakładem Polskiej Akademii Umiejetności, 1996.
- Seemüller, Joseph, in Johann Seffner, ur., *Österreichische Chronik von den 95 Herrschaften: Wiener Annalen von 1348–1404. Monumenta Germaniae Historica VI*. Hannover: Hahn-sche Buchhandlung, 1909.
- Sekño, Władisław, ur., *Piotr Wysz z Radolina i jego dzieło »Speculum aureum«*. Warszawa: Inst. tomistyczny ojców dominikanów, 1995.
- Sokołowski, August, ur., *Codex epistolaris saeculi decimi quinti, t. I, 1384–1444*. Kraków, 1876–1891.
- Suchenwirt, Peter, Von graff Ulreichen von Tzilli. *Podoba Celjskih grofov v narativnih virih*, Janez Mlinar. Ljubljana: Historia 11, Znanstvena zbirka Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2005, str. 199–202.
- Sułkowska-Kuraś, Irena, in Stanisław Kuraś, ur., *Bullarium Poloniae, t. III, 1378–1417*. Romae, 1988.
- Voigt, Johannes, ur., *Codex diplomaticus Prussicus VI*. Königsberg: Bornträger, 1861.
- Wajs, Hubert, ur., *Rachunki królewskie z lat 1393–1395 i 1412. Rachunki podrzęctwa krakowskiego, rachunki stacji nowosądeckiej*. Warszawa: Wydawn. DiG, 1993.
- Weissner, Hermann ur., *Die Kärntner Geschichtsquellen, 1335–1414. Monumenta historica ducatus Carinthie XI*. Klagenfurt: Verlag des Geschichtsvereines für Kärnten, 1968.
- Winkler, Emond, ur., *Elementa ad fontium editiones, t. II*. Romae: Institutum historicum Polonicum Romae, 1960.

Literatura

- Balzer, Oswald, *Genealogia Piastów*. Kraków: Avalon, 2005.
- Besala, Jerzy, *Małżeństwa królewskie. Jagiellonowie*. Warszawa: Bellona: Muza SA, 2006.
- Bizjak, Matjaž, Denarni sistemi in razmerja v 14. in prvi polovici 15. stoletja. *Vitezi, najemniki in smodnik: vojskovanje na Slovenskem v poznem srednjem veku*, Tomaž Lazar. Ljubljana: Viharnik, 2012, str. 143–145.
- Christiansen, Eric, *The Northern Crusade*. London; New York: Penguin Books, 1997.
- Curk, Jože, *Topografsko gradivo I. Sakralni spomeniki na območju občine Celje*. Celje: Zavod za spomeniško varstvo, 1966.
- Czacharowski, Antoni, Rola króla Władysława Jagiełły w pertraktacjach polsko krzyżackich przed wielką wojną. *Acta Universitatis Nicolai, Copernici*, Historia 24 (1990), str. 51–71.
- Dąbrowski, Jan, *Rozbiór krytyczny Annalium Poloniae Jana Długosza*. Wrocław: Zakł. Narodowy im. Ossolińskich, 1961.
- Davies, Norman, *God's Playground: A History of Poland. Vol. 1: The Origins to 1795*. Oxford: Oxford University Press, 2005.

- Deveike, Jone, The Lithuanian Diarchies. *The Slavonic and East European Review*, 28 (1950), str. 392–405.
- Domenig, Christian, „Tuon kunt“. *Die Grafen von Cilli in ihren Urkunden (1341–1456)*. Doktorska disertacija – tipkopis, Universität Klagenfurt, 2004.
- Dopsch, Heinz, Die Grafen von Cilli – Ein Forschungsproblem? *Südostdeutsches Archiv*, 17/18 (1974/75), str. 9–49.
- Duczmal, Małgorzata, *Jogailaičiai: biografijų žinynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2012.
- Eidintas, Alfonsas, in Antanas Kulakauskas in Mindaugas Tamošaitis, *The History of Lithuania*. Vilnius: „Eugrimas“ Publishing House, 2013.
- Engel, Pál, *The Realm of St Stephen: A History of Medieval Hungary, 895–1526*. London; New York: I.B. Tauris, 2001.
- Föbel, Amalie, Barbara von Cilli. Ihre frühen Jahre als Gemahlin Sigismunds und ungarische Königin. *Sigismund von Luxemburg. Ein Kaiser in Europa. Tagungsband des internationalen historischen und kunsthistorischen Kongresses in Luxemburg, 8–10. Juni 2005*. Mainz am Rhein: P. von Zabern, 2006, str. 95–112.
- Friedrich, Karin, *The Other Prussia: Royal Prussia, Poland and Liberty, 1569–1772*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Fugger Germadnik, Rolanda, *Barbara Celjska*. Celje: Pokrajinski muzej Celje, 2010.
- Fugger Germadnik, Rolanda, *Groffe in knezi Celjski*. Celje: Pokrajinski muzej Celje, 2014.
- Fugger Germadnik, Rolanda, Podobe Barbare Celjske v slovenskem zgodovinopisju. Ženske skozi zgodovino. Zbornik referatov 32. zborovanja slovenskih zgodovinarjev. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2004, str. 37–48.
- Gąsiorowski, Antoni, *Itinerarium króla Władysława Jagiełły, 1386–1434*. Warszawa: Państwowe Wydawn. Naukowe, 1973.
- Giergiel, Tomisław, Anna Cylejska i jej związki z Sandomierzem. *Zeszyty Sandomierskie*, 36 (2013), str. 23–29.
- Girergiel, Tomisław, Herb Cylejski, podstawa rozpoznania czasu fundacji malowideł bizantyńsko-ruskich oraz polski materiał porównawczy. *Zeszyty Sandomierskie*, 35 (2013), str. 5–9.
- Giergiel, Tomisław, in Jan Ptak, The Heraldic Frieze Discovered in Sandomierz Cathedral. *The Polish Heraldry Society Yearbook, new series*, 10 (2011), str. 3–38.
- Giergiel, Tomisław, in Jan Ptak, The newly-discovered heraldic frieze from the reign of Władysław Jagiełło. *Questiones Medii Aevi Novae*, 16 (2011), str. 365–384.
- Gieysztor, Aleksander, et al., *Zgodovina Poljske*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1982.
- Golob, Nataša, Barbara of Celje (Cilli), In Search of Her Image. *Art and Architecture around 1400. Global and Regional Perspectives = Umetnost okrog 1400. Globalni in regionalni pogledi*. Maribor: Faculty of Arts, 2012, str. 103–118.
- Grdina, Igor, in Peter Štih, *Spomini Helene Kottanner: ženski glas iz srednjega veka*. Ljubljana: Nova revija, 1999.
- Grotefend, Hermann, *Taschenbuch der Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*. Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 1960.
- Halecki, Oscar, *Jadwiga of Anjou and the Rise of East Central Europe*. New Jersey: Columbia University Press, 1991.
- Halecki, Oskar, *A History of Poland*. London: Henley: Routledge & Kegan Paul, 1978.
- Hoensch, Jörg K., *Kaiser Sigismund: Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit, 1368–1437*. München: Beck, 1996.
- Ivinskis, Zenonas, *Lietuvos istorija iki Vytauto Didžiojo mirties*. Rome: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 1978.

- Katanec, Sara, *The Perquisite of a Medieval Wedding: Barbara of Cilli's Acquisition of Wealth, Power, and Lands*. Magistrsko delo – tipkopis, Central European University Budapest, 2014.
- Kiaupa, Zigmantas, in Jūratė Kiaupienė in Albinas Kunevičius, *The History of Lithuania Before 1795 (English ed.)*. Vilnius: Lithuanian Institute of History, 2000.
- Kienzler Iwona, *Wierny mąż niewiernych żon, Władysław Jagiello*. Warszawa: Dom Wydawniczy „Bellona“, 2012.
- Kijak, Stanisław, *Piotr Wysz, Biskup Krakowski*. Kraków: Gebethner i Wolff, 1933.
- Klubówna, Anna, *Cztery panie Jagiellowe*. Olsztyn: Wydawn. Pojezierze, 1983.
- Koczerska, Maria, *Łaska królewska, czyli kontakty władcy z poddanymi w Polsce późnośredniowiecznej. Człowiek w społeczeństwie średniowiecznym*. Warszawa: Wydawn. DIG, 1997, str. 437–452.
- Kos, Dušan, *Vitez in grad: vloga gradov v življenju plemstva na Kranjskem, slovenskem Štajerskem in slovenskem Koroškem do začetka 15. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2005.
- Kosi, Miha, *Potujoči srednji vek: cesta, popotnik in promet na Slovenskem med antiko in 16. stoletjem*. Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC, 1998.
- Krones, Franz, *Die zeitgenössischen Quellen zur Geschichte der Grafen von Cilli; mit einschluß der sogenannten „Cillier chronik,“ 1341–1456*. Graz: Verlag des verfassers, 1871.
- Kuczyński, Stefan M., *Król Jagiello*. Warszawa: Wydawn. Ministerstwa Obrony Narodowej, 1985.
- Lukanc, Maja, in Rolanda Fugger Germadnik, *Ana Celjska: celjska grofica na poljskem prestolu = Anna Cylejska: cylejska hrabianka na polskim tronie*. Celje: Pokrajinski muzej, 2016.
- Lukowski, Jerzy, in Hubert Zawadzki, *A Concise History of Poland*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Maleczyńska, Ewa, *Społeczeństwo polskie pierwszej połowy XV wieku wobec zagadnień zachodnich: (studia nad dynastyczną polityką Jagiellonów)*. Wrocław: Nakł. Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego: Skład Główny w Księgarni J. Lacha, 1947.
- Marolt, Marijan, *Dekanija Celje I*. Maribor: Zgodovinsko društvo, 1931–1932.
- Mečislovas, Jučas, *Lietuvos ir Lenkijos unija, XIV a. vid. –XIX a. pr.* Vilnius: Aidai, 2000.
- Mečislovas, Jučas, *The Battle of Grünwald*. Vilnius: National Museum Palace of the Grand Dukes of Lithuania, 2009.
- Mlinar, Janez, *Podoba Celjskih grofov v narativnih virih*. Ljubljana: Historia 11, Znanstvena zbirka Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2005.
- Montanari, Massimo, *Lakota in izobilje: zgodovina prehranjevanja v Evropi*. Ljubljana: Založba /*cf., 1998.
- Neue Deutsche Biographie*. Berlin: Duncker & Humblot, 1953–.
- Nowak, Zenon Hubert, *Polityka północna Zygmunta Luksemburskiego do roku 1411*. Toruń: Państwowe Wydawn. Naukowe, 1964.
- Orožen, Ignacij, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Theil 3*. Marburg: Selbstverlag, Cilli: J. Rakusch, 1880.
- Orožen, Janko, *Zgodovina Celja in okolice, I. del: Od začetka od leta 1848*. Celje: Kulturna skupnost, 1971.
- Pflicneris, Jozefas, *Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas kaip politikas*. Vilnius: Mintis, 1989.
- Polski Słownik Biograficzny*. Kraków: Polska Akademia Nauk., 1935–.
- Ravnikar, Tone, *V primežu medplemiških prerivanj*. Elektronski vir. Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2010.
- Rowell, Stephen Christopher, *Unexpected Contacts: Lithuanians at Western Courts. The English Historical Review*, 111 (1996), str. 557–577.
- Rudzki, Edward, *Polskie królowe*. Warszawa: Instytut Prasy i Wydawnictw „Novum“, 1990.
- Rutkowska, Grażyna, *Itineraria żon króla Władysława Jagiełły. Roczniki Historyczne*, 64 (1998),

- str. 59–104.
- Sedlar, Jean W., *East Central Europe in the Middle Ages, 1000–1500*. Seattle: London: University of Washington Press, 1994.
- Sikora, Franciszek, W sprawie małżeństwa Władysława Jagiełły z Anną Cylejską. *Personae colligationes facta*. Toruń: Zakład Nauk Pomocniczych Historii Instytutu Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu, 1991, str. 93–103.
- Sruogienė-Sruoga, Vanda, Jogaila (1350–1434). *Lituanus: Lithuanian Quarterly Journal of Arts and Sciences*, 33/4 (1987).
- Stone, Daniel, *The Polish-Lithuanian state, 1386–1795*. Seattle: University of Washington Press, 2001.
- Sulkowska-Kurasiowa, Irena, *Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie polskim za Andegawenów i pierwszych Jagiellonów: 1370–1444*. Warszawa: Państw. Wydawnictwo Naukowe, 1977.
- Štih, Peter, Celjski grofje, vprašanje njihove deželnoknežje oblasti in dežele Celjske. *Grafenauerjev zbornik*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti: Znanstvenoraziskovalni center SAZU: Filozofska fakulteta 1996, str. 227–256.
- Świeboda, Wojciech, Tajemniczy list królowej Anny Cylejskiej w sprawie Mikołaja astrologa. *Studia Źródłoznawcze*, 48 (2010), str. 85–95.
- Tęgowski, Jan, *Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów*. Poznań, Wrocław: Wydawnictwo Historyczne, 1999.
- Turnbull, Stephen R., *Tannenberg, 1410: disaster for the Teutonic Knights*. Westport, Conn.: Praeger, 2005.
- Wdowiszewski, Zygmunt, *Genealogia Jagiellonów*. Warszawa: Pax, 1968.
- Wojciechowski, Tadeusz, *Kościół katedralny w Krakowie*. Kraków: Nakł. Akademii Umiejętności, 1900.
- Zawadzky, Max, *Die Cillier und ihre Beziehungen zu Kaiser Sigmund und König Albrecht*. Doktorska disertacija. Halle: Philosophische Fakultät der Vereinigten Friedrichs-Universität Halle-Wittenberg, 1911.
- Zeissberg, Heinrich, *Die polnische Geschichtsschreibung des Mittelalters*. Leipzig: Hirzel, 1873.

SUMMARY

Anna of Celje

Maja Lukanc

Anna of Celje went down in history with her marriage to King of Poland and Grand Duke of Lithuania Władisław II Jagiełło, which was not the result of a deliberate and planned operation on the part of the House of Celje, but rather of an exceptionally fortunate turn of events. Following the death of the last King of Poland, Casimir the Great of the Piast dynasty, the throne was ascended by his nephew Louis of Anjou, who along with the kingdom also got guardianship of Casimir's two daughters. To eliminate the older daughter Anna as a possible contender for the Polish throne, which he intended for his own daughter, he found a suitable husband for the Piast princess in William I of Celje. The marriage between Anna of Poland – as she is known in Slovenian historiography – and William of Celje was concluded before 6 April 1380, and the union resulted in a single child, a daughter named Anna. She was born between 1380 and 1388, a more precise date cannot be pinpointed due to the lack of sources. Practically nothing is known about her youth; however, it can be assumed that the Counts of Celje were aware of their descendants' dynastic potential and provided them with an education that enabled their smooth integration into noble elites through strategic marriages. Anna's father William I died already in 1392 and her mother remarried two years later, at the latest, the Duke of Teck, leaving her only child under the guardianship of Hermann II of Celje. Polish popular historiography states that after the loss of her parents Anna was neglected in the Celje court; however, Hermann II's hitherto overlooked testament of 1396 paints a different picture. It includes detailed instructions concerning Anna's substantial dowry that were most probably provided by her late father William, which indicates Anna's firm embeddedness into the Celje family.

Following the death of Louis of Anjou, the Polish throne was ascended by his younger daughter Jadwiga, who married Jagiełło, Grand Prince of Lithuania, in 1386. Queen of Poland died in 1399 after giving birth, leaving Jagiełło's position on the throne shaken. The sources state that Jadwiga had been aware of the unfavourable circumstances and that she had expressed the wish that Jagiełło marry the only remaining descendant of the Piasts, Anna of Celje. The concerns turned out to be unfounded, since Jagiełło ruled the kingdom for sixteen years and Polish nobility did not wish to break off the only just formed union with Lithuania. The need for legitimisation was not necessary but it was certainly much desired, and the sources give the impression that her contemporaries viewed Anna as a legitimate heiress to the Polish throne. The news of Polish plans reached Vienna already in 1399, while Polish emissaries arrived in Celje with a marital proposal in the second half of the year 1400. The prenuptial agreement has not been preserved; nevertheless, by the merit of the chronicler Jan Długosz it is known that it was signed in the Polish town of Biecz, in the presence of eight Polish magnates and seven emissaries from Celje. The period of its conclusion remains unknown; an analysis of Polish witnesses points to 4 or 5 November 1400, while data on Albert of Kozjak, an emissary from Celje, bring this date into question, placing it on the same day in 1401. Due to blood ties between the late Jadwiga and the future queen Anna a papal dispensation was needed to conclude the marriage. The pope issued it on 23 April 1401, thus removing all obstacles to the marriage. Accompanied by her entourage, Anna left Celje and arrived in Krakow about a month later, on 16 July 1401 via Pannonian lands.

Surprisingly, half a year would pass before Anna's and Jagiełło's wedding took place. The reasons for the delay are impossible to explain from today's point of view. Most probably this was due to a combination of factors; unstable political conditions in Lithuania and Hungary required Jagiełło's attention, but we should not exclude the king's displeasure with his fiancée's appearance and the linguistic barrier, as reported by Długosz. If Jagiełło in fact had wanted to break off the engagement, he would not have been able to do so without unpleasant consequences; he would have been forced to face the discontent of the Polish public and would have relinquished the reestablished family ties with the Hungarian throne, which came about through the engagement

of Sigismund of Luxembourg to Barbara of Celje. Eventually, the wedding took place on 29 January 1402, a year later, on 25 February 1403 Anna was anointed Queen of Poland.

From the beginning Anna accompanied her husband on his numerous journeys, by means of which he maintained his authority in the kingdom. She set off to one or two longer journeys, most often to Red Ruthenia and Greater Poland, almost every year. Long journeys were complemented by many shorter ones around Lesser Poland, which were contingent upon Jagiełło's plan of constant visits of political centres. Anna's and Jagiełło's meetings were scarce and brief, most of the time they travelled separately to the final destination. This could imply that the relationship between the spouses was rather cold and characterised by occasional outbursts of jealousy. In 1407, just as it became clear that Anna was with child, Jagiełło accused her of adultery; however, the public sided with her and the king was accused of thoughtlessness. The memory of this episode has been preserved in two letters written by Anna, defending herself from these accusations. Two other Jagiełło's wives were faced with similar accusations, and it appears that in view of the great age differences in his marriages and his long-term absence he was easily convinced of his wives' adultery. The royal couple's only daughter was born on 8 April 1408 and was named Jadwiga. There is a possibility that this was not Anna's first pregnancy and that the child was born after a series of miscarriages. Judging from the preserved letters, it appears that the birth of their child brought about a warmer relationship between the spouses and that it somewhat solidified Anna's position at court, since she proved that she was still able to produce the much desired heir to the throne.

During her reign Anna witnessed many important events in Poland; one of the most important ones is certainly the victory of the united Polish-Lithuanian army against the Teutonic Order on 15 July 1410 near Grunwald. Several months before the battle Hermann II of Celje arrived in Poland in the spirit of more intense diplomatic activities; he led the negotiations in the Polish-Prussian dispute on behalf of Sigismund of Luxembourg. It appears that this was not his first diplomatic intervention in Polish matters, since an annotation from the Krakow account book states that Jagiełło sent him a letter in 1405. Hermann II visited Poland at least on two other occasions in 1412, when he led the negotiations in which the Hungarian king wanted to come to an agreement with Jagiełło, who solidified his international position after the victory over the Teutonic Order. Both sovereigns' wives, Anna and Barbara of Celje, also participated in this diplomatic game. Invited by Sigismund of Luxembourg, on 9 March 1412 Anna set off to Hungary and met the Hungarian royal couple in Kežmarok. This is the only attested meeting of the two queens from Celje, who must have kept in touch, since a letter written by Anna to Barbara has been preserved and which cannot have been the only one exchanged by the two relatives.

Owing to scarce sources that would attest Anna's political and administrative participation, the opinion prevailed that she exerted no particular influence on her husband or on political developments in the kingdom. Merely ten letters and two mandates have been preserved from her correspondence, on the basis of which we cannot tell if lack of sources is the result of her inactivity or if the material was ruined by the ravages of time. Consequently, Anna's role and her influence in the public life of the Kingdom of Poland cannot be realistically evaluated. On her journeys she carried out a representative role that was, particularly in the territories of Red Ruthenia, due to her Piast origin given a political character. She was often present at Jagiełło's negotiations with Hungarian emissaries, where her familial bond with Barbara of Celje, Queen of Hungary, and Hermann II of Celje as Sigismund's emissary played an important role. In the period of Jagiełło's absence due to the Battle of Grunwald she did not act as his deputy; however, a tiny trace of her diplomatic activity has been preserved. She intervened with the pope, Sigismund of Luxembourg, and Hermann II of Celje in the case of a Krakow burgher who was captured in Hungary, and at a later point she turned to the pope once again to justify the actions of the Krakow City Council in the case of a certain heretic by the name of Nicholas. To a certain degree she also participated in the kingdom's administration; two mandates regulating her subordinates' administrative matters from the period of her departure for the meeting with Barbara of Celje have been preserved.

The most important manifestation of Anna's political activities is certainly represented by her letter directed against the Teutonic Order and written for the Council of Constance. In her letter she sheds light on the Polish view of the Christianisation of Samogitia, which she witnessed herself during her journey to Lithuania in the winter of 1413/14. Having taken a firm stand in her letter, she received a negative annotation in one of Prussian chronicles, which is indicative of the fact that she played a certain role in the diplomatic game with the Knights of the Cross. An additional hint of Anna's anti-Teutonic orientation could be represented by a depiction of the Celje coat of arms at the Sandomierz Cathedral, where the victory over the kingdom's greatest enemy is believed to be commemorated each year, marking the anniversary of the Battle of Grunwald. A total of five (Anna's) Celje coats of arms have been preserved in Poland to date.

Anna of Celje died on 20 or 21 March 1416 at four p.m. at Krakow Castle, not exceeding thirty-six years of age. She was buried in the Wawel Cathedral, where a memorial plaque was unveiled in the spot of her former burying place on the occasion of the 600th anniversary of her death. The Celje Regional Museum Collection marked the occasion with the publication of a bilingual Slovene-Polish booklet on Anna of Celje and her family (Lukanc and Fugger Germadnik, *Ana Celjska – Anna Cylejska*). To conclude, we can state that the position of Anna of Celje as Queen of Poland largely improved the reputation of the House of Celje, contributed to the engagement of Barbara of Celje to Sigismund of Luxembourg, and enabled Hermann II to expand his diplomatic activities to the territory of Polish lands. Anna's influence in the Kingdom of Poland is, alongside her own major or minor involvement, characterised primarily by her noble Piast origin.

ISSN 0350-5774

9 770350 577002

ZČ | Ljubljana | 71 | 2017 | št. 3-4 (156) | str. 303-556